

Jaarverslag *In beweging*

123

Verstand van financieren, hart voor monumenten.

Restauratiefonds.

*"Ieder monument springlevend,
nu en in de toekomst."
Dat is onze missie.*

Monumenten geven kleur aan een stad, dorp of regio. Maken plekken leefbaar, vitaal en aantrekkelijk. Ze vertellen verhalen over ons verleden. Ze verbinden mensen met elkaar. Goed geïnformeerde eigenaren zijn cruciaal voor het kwalitatief behoud van hun monumenten. Daarom helpen wij eigenaren iedere dag, samen met onze partners, met kennis, netwerken en leningen voor restauratie, verduurzaming en herbestemming. Dat doen wij met verstand van financieren en hart voor monumenten.

Inhoudsopgave

1 Kerncijfers	2 Doelen en realisatie	 3 Strategie: in beweging
4 Maatschappelijke impact	 5 Doorkijk 2024	6 Risico-management
7 Wet- en regelgeving	8 Financiële gegevens	 9 Mens & Organisatie
 10 Raad van Toezicht	11 Jaarrekening 12 Controle verklaring accountant	13 C02 informatie

Voorwoord

In beweging - Monumenten klaar voor de toekomst

We leven in een wereld van schuivende panelen. Oorlogen, de opwarming van de aarde en de groei van de bevolking. In Nederland viel in 2023 het kabinet, gevolgd door verkiezingen voor een nieuw landsbestuur, dat invloed heeft op de nieuwe stand van Nederland. Waar panelen verschuiven, ontstaat ruimte. Ruimte voor innovatie en creatieve oplossingen, maar helaas ook ruimte voor polarisatie.

In mijn eerste jaar als directeur van het Nationaal Restauratiefonds heb ik mogen zien en ervaren hoe erfgoed in Nederland en het Caribisch deel van het Koninkrijk in deze bewogen tijden mensen en de maatschappij bij elkaar brengt.

"Erfgoed is v n iedereen en vóór iedereen. Erfgoed verbindt."

Dat bleek al bij mijn eerste ontmoeting met voormalig staatssecretaris Gunay Uslu van Cultuur & Media. Ik bracht mijn kinderen naar de opvang, om vervolgens naar De Otter in Amsterdam te gaan, een rijksmonumentale molen uit 1631. Gunay Uslu bracht daar op onze uitnodiging een werkbezoek. Ik was nog niet bij de molen aangekomen of ik kon terugrijden naar de opvang; mijn jongste bleek ziek, dus die moest ik ophalen. Samen kwamen we net op tijd aan om Gunay Uslu welkom te heten. Ineens stonden er meerdere generaties bij de oudste houtzaagmolen ter wereld. Prachtig.

Maatschappelijke uitdagingen

Van staatssecretaris tot monumenteigenaar tot collega, ik leerde de erfgoedsector kennen als een netwerk van zeer betrokken en bevlogen professionals. Zij bewegen mee met veranderingen in hun omgeving en zien het behoud van monumenten niet als een doel op zich; het gebruiken en benutten van monumenten is een middel om maatschappelijke uitdagingen aan te gaan.

*Monumenten klaar
voor de toekomst*

Wij zijn ons binnen het Restauratiefonds ook bewust van die rol in de maatschappij. We volgen belangrijke trends en weten dat er in de toekomst eisen worden gesteld aan organisaties op het gebied van *Environmental, Social & Governance* (ESG); oftewel, milieu, maatschappij en goed bestuur. Dit zijn de factoren die bepalen in welke mate een organisatie duurzaam met het milieu omgaat, welke maatschappelijke impact een organisatie heeft, en hoe bestuurlijke zaken geregeld zijn. En we zijn inmiddels bekend met de *Sustainable Development Goals* (SDG's); in totaal zeventien doelen, vastgesteld door de Verenigde Naties, om van de wereld een betere plek te maken in 2030. Ze zijn een mondiaal kompas voor uitdagingen als onderwijs, de leefbaarheid van steden en de klimaatcrisis. De doelen zijn onderling verbonden en overschrijden grenzen tussen landen en sectoren.

Wij pretenderen niet om nu al volledig volgens de eisen en doelen te werken. Dat hoeft ook niet, verplichtingen gelden nu nog met name voor grotere organisaties. Door de onderwerpen ESG en SDG stap voor stap meer van ons te maken, door ze alvast op te nemen in onze visie en ons beleid, creëren we in eerste instantie bewustwording. Met als doel dat maatschappelijk verantwoord ondernemen nog meer een vanzelfsprekendheid wordt. Dat we er naar gaan handelen. Zo maken we een mooie beweging richting een beter evenwicht tussen financieel-economische resultaten, transparantie, sociale belangen en het milieu.

Liefde voor monumenten

De liefde die eigenaren hebben voor hun gebouwen, raakt mij. Dat heb ik in mijn eerste Restauratiefonds jaar meermaals ervaren. Voor Boerderij Hoogheem (1771) in Nieuwolda bijvoorbeeld, waarbij de eigenaren op eigen kosten het volledige voorbereidingstraject tot aan de restauratie hebben gedaan. Op dat moment hadden zij nog geen garantie dat ze het monument konden kopen. Hun lef werd beloond; zij runnen inmiddels met succes Hoogheem Erfgoed & Logies. Vanwege hun durf en doorzettingsvermogen ontvingen ze de Pieter van Vollenhovenprijs 2023.

Ik ben trots op mijn collega's die iedere dag klaarstaan voor monumenten en diens eigenaren. Met kennis, netwerk en financiering helpen zij hen verder. We hebben 'hybride werken' geïntroduceerd en onze managementlagen zijn compacter geworden. Ons nieuwe leiderschapsteam vertrouwt medewerkers zelfstandigheid en initiatief toe. We zijn flexibel met thuiswerken en reizen, we omzeilen files en we besteden aandacht aan welzijn en beweging. We hebben hardloopworkshops en wandelchallenges en nemen de tijd voor een goed gesprek; we geloven in balans tussen werk en ontspanning.

"De liefde die eigenaren hebben voor hun gebouwen, raakt mij."

Mijn toekomstwens is dat het Restauratiefonds nog meer kan betekenen voor gemeentelijke monumenten. Ik zie een landelijk fonds voor me, van waaruit eigenaren financieel ondersteund worden. Zo kan het in stand houden van gemeentelijke monumenten en beschermde dorps- en stadsgezichten net zo vanzelfsprekend worden als het springlevend houden van rijksmonumenten. Eenvoudig is dit niet, doch het begint altijd met een wens.

Uğur Özcan

directeur-bestuurder Nationaal Restauratiefonds

1. Kerncijfers

	2023	2022
(x EUR 1.000)		
Saldo baten en lasten inclusief belasting	8.362	4.251
Balanstotaal	1.565.307	1.500.762
Totaal revolving funds	656.506	640.794
Revolverende werking		
- Revolverende werking Restauratiefonds-hypotheke	20.707	19.848
- Revolverende werking Restauratiefondsplus-hypotheke	7.144	5.783
- Revolverende werking Duurzame Monumenten-leningen	858	1.008
- Revolverende werking Duurzame Monumentenplus-leningen	2.275	955
- Revolverende werking Opengestelde Monumenten-leningen	536	214
Portefeuille financieringen (exclusief voorziening voor insolventie)	1.052.734	1.013.969
Productie (gepasseerde leningen)		
Leningen	113.342	151.154
Uitbetaalde Rijkssubsidies	135.988	140.642

Het Restauratiefonds levert maatschappelijke waarde

Gedurende 2023 hebben het ministerie van OCW en andere financiële partners de ter beschikking gestelde fondsen aanzienlijk uitgebreid. Hierdoor zijn wij in staat om bij te dragen aan actuele maatschappelijke thema's zoals woningopgave, verduurzaming, funderingsherstel, leefbaarheid van steden en platteland.

Coen Reinders
manager Partners
& Bedrijfsvoering

Verslag van het bestuur

"In 2023 is het leeninstrument voor het Caribisch deel v/h Koninkrijk geoptimaliseerd en uitgebreid met duurzaamheid. Voor de landen Curaçao, Aruba en Sint Maarten zijn we in afwachting van de ontheffing van de Centrale Banken."

Hans Jacobs The Hill Compound op St. Eustatius

2. Doelen en realisatie 2023

Bouwjaar

Met de komst van de nieuwe directeur-bestuurder en het opzetten van een nieuwe organisatiestructuur, hebben we het jaar 2023 (als onderdeel van het Jaarplan 2023) intern bestempeld als 'bouwjaar'. We willen werken aan een krachtige organisatie met aandacht voor de cultuur, structuur, het leiderschap en de communicatie. We hebben het leiderschapsteam geformeerd ter vervanging van het managementteam en we hebben leden van het leiderschapsteam benoemd. Met de toevoeging van de disciplines Mens & Organisatie en IT & Services, is de organisatie nu over de hele breedte vertegenwoordigd.

Mens & Organisatie is gestart met een strategisch personeelsbeleid. Wij willen een aantrekkelijke werkgever zijn zodat we onze medewerkers behouden. Vitaliteit is daarbij van groot belang. In 2023 hebben wij vanuit dit thema meerdere activiteiten georganiseerd. Ook is de salarisstructuur aangepast in lijn met de markt. Het ziekteverzuim is significant verlaagd naar 3,8% ultimo 2023.

Het versterken van onze IT-afdeling en daarmee ons IT-landschap is ook een belangrijke pijler. In 2023 is het team versterkt en is hard gewerkt aan de samenwerking, zowel intern als extern. Ook zijn alle laptops en beeldschermen vervangen.

Financieringsplatform

Een goed functionerend IT-systeem voor het verstrekken van leningen is voor iedere financiële dienstverlener van groot belang. Zo ook voor het Restauratiefonds. Wij zijn niet van de massa en dat vergt soms extra inspanningen op het gebied van IT. Juist in dit maatwerk zit onze toegevoegde waarde voor eigenaren en daarmee ook voor onze financiële partners. Het optimaliseren van financieringsprocessen is in onze organisatie een constante factor. Binnen het huidige systeem is dat het afgelopen jaar gedeeltelijk gelukt. Gedurende het jaar is het einde van de samenwerking met een key leverancier van het financieringsplatform aangekondigd. We zijn inmiddels gestart met het aanbestedingstraject voor een vervangend systeem waarbij we verdere optimalisatie meenemen in de vervanging van het platform.

Voldoende middelen voor financieringsbehoefte onder eigenaren

Het vergroten van fondsen c.q. financiële middelen voor met name grootschalige verduurzaming en restauratie van rijksmonumenten en aanvullende marktconforme leningen is ruimschoots gelukt. De komende jaren kan het Restauratiefonds eigenaren financieel ondersteunen bij het zorgvuldig verduurzamen en restaureren van hun monument. Een zeer belangrijke stap is de vergroting van de ruimte binnen de achterborggarantie met 120 miljoen euro tot 500 miljoen euro. Hier ging een jaar lang intensieve samenwerking met het ministerie van OCW en Financiën aan vooraf.

We werken daarnaast samen met regionale partners zoals provincies, gemeenten en private partijen aan de opgave voor (niet-)rijksmonumenten en het realiseren van specifieke beleidsdoelen van onze partners. Dat doen we met regionale maatwerkfondsen zoals het Gelders Monumentenfonds. Ook werken we in negen provincies samen in de Cultuurfondsen voor Monumenten, een initiatief van het Restauratiefonds met het landelijke maatschappelijke vermogensfonds het Cultuurfonds. Omdat er voor niet-rijksmonumenten geen landelijk financieel instrument is, zijn de regionale fondsen en de Cultuurfondsen voor Monumenten van groot belang.

De behoefte aan financiële ondersteuning onder niet-rijksmonumenteigenaren is groot en neemt toe door de gestegen rentes, de hogere bouwkosten en de grotere duurzaamheidsambities. In 2023 hebben diverse partners extra bijdragen gedaan waaronder de provincie Gelderland, de provincie Drenthe en Fonds 1818 in respectievelijk het Gelders Monumentenfonds, het Drents Monumentenfonds en Monumentenfonds 1818. Daarnaast is de samenwerking met de gemeente Utrecht uitgebreid tot het herstel van de werfkelders in het historische wervengebied. Met het nieuwe 'Wervenfonds' kunnen eigenaren van werf-, kluis- of straatkelders in het Utrechtse wervengebied een laagrentende lening krijgen voor het herstel daarvan.

Ook zijn de Cultuurfondsen voor Monumenten versterkt. Nadat in 2022 alle fondsen zijn verbreed met thema's verduurzaming en herbestemming, zien we het afgelopen jaar een duidelijke toename in de uitvoering van de werkzaamheden. Er is niet alleen de ambitie om te verduurzamen, eigenaren gaan nu ook echt aan de slag. Vanwege de maatschappelijke impact, het succes van revolverend inzetten van geld en de matchingsmogelijkheden vanuit het Restauratiefonds wordt er

Kasteel De Dael in Nuth, voormalig kasteel waar nu zorgbedrijf Special care 4 You gevestigd is: dagbesteding en begeleid wonen voor kinderen en jongeren met een stoornis in het autistisch spectrum.

per januari 2024 in totaal bijna 3 miljoen euro aangevuld in de provincies Groningen en Overijssel. Niet alleen de provincies en het Restauratiefonds hebben weer bijgedragen, bijzonder is de extra bijdrage van het J.B. Scholtenfonds. Bij de start van de Cultuurfondsen voor Monumenten hebben zij bijgedragen en nu, meer dan 20 jaar later, dragen ze opnieuw bij.

De totale productie in 2023 van 113 miljoen euro is aanzienlijk hoger geworden dan de begrote 80 miljoen euro. Vanwege beperkte financiële middelen voor het verstrekken van aanvullende, marktconforme leningen hadden we een laag productieniveau voorzien. Echter gezien de relatief hoge markttrent in 2023, hebben we dit meer dan gecompenseerd met het verstrekken van laagrentende leningen. Tot slot speelt onze bereidheid ten opzichte van reguliere financiers om het behoud en herstel van gebouwd erfgoed te financieren een belangrijke rol.

Verduurzaming

Het verduurzamen van de sector is de afgelopen jaren onderdeel van de jaardoelstellingen van onze organisatie. Dat was in 2023 niet anders. Samen met onze partners werken wij voortdurend aan de ontwikkeling van duurzame initiatieven en dragen wij bij aan duurzame activiteiten en evenementen. Zo waren we in 2023 wederom betrokken bij de Week van het

Duurzaam Erfgoed, een van de activiteiten van de Routekaart Verduurzaming Monumenten waar wij partner van zijn. Twee andere mooie initiatieven die in 2023 zijn (door)ontwikkeld, zijn het Ontzorgingsprogramma Verduurzaming Monumenten en de Zelfscan Duurzaam Monument voor zakelijke monumenteigenaren.

Ontzorgingsprogramma

Samen met de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed zijn we in 2023 gestart met het Ontzorgingsprogramma Verduurzaming Monumenten. Daarmee krijgen monumenteigenaren naast korting op een Duurzaam Monumentenadvies (DuMo) ook gratis ondersteuning tijdens het uitvoeringsproces toegevoegd. Met het programma willen we de komende drie jaren 800 monumenteigenaren ondersteunen bij het zorgvuldig verduurzamen van hun monument.

Zelfscan

De Zelfscan Duurzaam Monument, een gezamenlijk initiatief met De Groene Grachten, is in 2023 doorontwikkeld en nu ook beschikbaar voor zakelijke monumenteigenaren. Hiermee geven we samen een extra impuls aan het kwalitatief verduurzamen van monumenten voor specifiek deze groep eigenaren. In 2023 hebben 7.815 monumenteigenaren de scan uitgevoerd.

3. Strategie: in beweging

De wereld is voortdurend in beweging en we staan voor een groot aantal maatschappelijke opgaven. Onze strategie wordt gevoed door deze opgaven waarin behoud en herstel erfgoed een belangrijke rol kan spelen. Actueler dan ooit is de opgave om erfgoed aan te passen aan de gevolgen van klimaatverandering. Denk aan het verduurzamen van monumenten of funderingsherstel in veel historische binnensteden. Daarnaast bieden cultuurlandschappen en landgoederen de noodzakelijke hectaren voor waterberging als antwoord op wateroverlast en droogte. Ook zien we dat het herbestemmen van erfgoed bijdraagt aan meer woningen. Mensen wonen graag in monumenten, zoals oude fabrieken of kloosters. Ontwikkelingen die we scherp volgen in het bereiken van onze missie.

Ieder monument springlevend, nu en in de toekomst. Dat is de missie van het Restauratiefonds.

Wij creëren impact en maatschappelijk rendement door samenwerking met overheden, particuliere organisaties en gerichte dienstverlening aan eigenaren van monumenten of cultuurhistorisch waardevolle panden.

Ons strategische kompas toont hoe wij samen onderscheidend zorgdragen voor springlevende monumenten, nu en in de toekomst. Met de unieke combinatie van een groot, waardevol netwerk, kennis & kunde van onszelf en onze partners én onze financieringen zijn wij een betrouwbare en belangrijke partij die naast financiële impact ook maatschappelijke impact maakt.

Onze kerntaken

- » Het verstrekken van (laagrentende) financieringen en het uitbetalen van subsidies aan monumenteigenaren voor het in stand houden van monumenten;
- » Kennis delen over financiële en procesmatige aspecten daarvan.

Door goed invulling te geven aan de kerntaken is het Restauratiefonds in staat om ook te investeren in het:

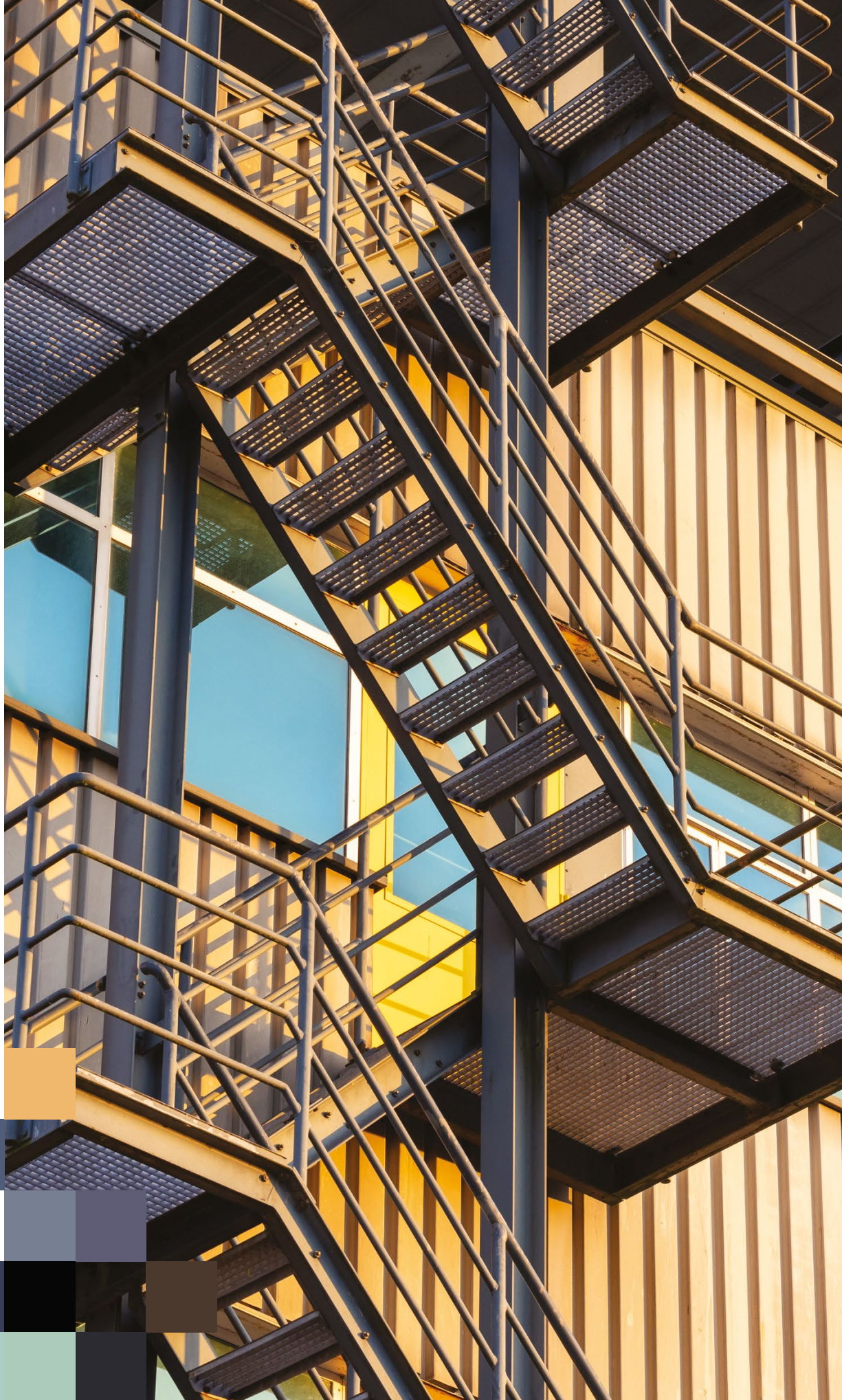
- » versterken van de monumentenzorg door voorlichting te geven aan eigenaren, het verbinden van betrokkenen, het stimuleren van innovatie en het vergroten van draagvlak voor monumenten.

Verstand van financieren

De basis is een goede financiële ondersteuning. Dat is nodig om monumenten te behouden. Daarom helpen we eigenaren met een gerichte financiering voor restauratie, verduurzaming en herbestemming. Waar mogelijk betalen wij ook subsidies uit. Zo maken we meer mogelijk.

Hart voor monumenten

Onze financiële expertise, dagelijks contact met monumenteigenaren, betrokkenheid en ervaring zijn daarbij van toegevoegde waarde. We delen onze kennis én de kennis van specialisten om deze bijzondere panden duurzaam te blijven gebruiken. Ons sterke netwerk en de online platforms zorgen ervoor dat eigenaren op het juiste moment over de juiste informatie beschikken.

Radartoren in Hengelo, uniek gebouw, voormalige testfabriek en nu springlevend, klaar voor innovatie en ruimte voor nieuwe plannen met diverse kantoor- en bedrijfsruimten.

Spoorhuis in Mijdrecht, voormalig spoorweggebouw, nu brasserie en 'Huiskamer van Mijdrecht'.

In beweging

We zijn ons bewust van de ontwikkelingen in de wereld, zeker ook rondom maatschappelijke impact en het rapporteren over 'niet-financiële cijfers'. Ook wel bekend als de SDG en ESG doelen en rapportages. SDG staat voor de 17 Sustainable Development Goals van de Verenigde Naties met als groot, gemeenschappelijk doel de wereld samen tot een betere plek te maken. En ESG staat voor 'Environment, Social, Governance', ofwel een rapportage lijn langs de assen milieu, sociaal en goed bestuur. Dit zijn de drie belangrijkste criteria voor (activiteiten van) een organisatie die gevolgen kunnen hebben voor de samenleving of het milieu. Criteria die gebruikt worden om de duurzaamheid en de ethische weerslag van (activiteiten van) een organisatie te meten. Afgelopen jaren zijn we gestart met meten. Voor organisaties met onze omvang zijn er nog geen harde eisen, toch willen ook wij stappen zetten op dit onderwerp.

Beide onderwerpen reiken verder dan het financiële welzijn van een organisatie en gaan juist in op een duurzame, bewuste bijdrage aan een betere wereld en in de maatschappij. Financiële cijfers zeggen in de regel vaak iets over de afgelopen periode, niet-financiële cijfers zeggen meer over visie, doelen, inrichting en aansturing van een organisatie. Stap voor stap bewegen naar een beter evenwicht tussen financieel, economische resultaten, transparantie, sociale belangen en het milieu omdat we dat belangrijk vinden. De eerste stappen die we hierin maken leest u in dit jaarverslag.

In 2023 hebben we een keuze gemaakt aan welke SDG's we effectief en positief willen bijdragen. We hebben hierbij gekozen voor vier doelen die het dichtst bij ons staan en waarbij we de meeste impact kunnen creëren. Naast deze vier doelen zetten we uiteraard ook maximaal in op het aanpassen van monumenten aan de nadelige gevolgen van klimaatverandering, door onder meer het financieren van funderingsherstel en energiebesparende maatregelen.

De komende jaren worden de rapportagerichtlijnen steeds meer leidend en zichtbaar in onze verantwoording én in onze bedrijfsvoering. We geloven dat dit bijdraagt aan maximaal van toegevoegde waarde zijn en duurzaam maatschappelijke impact maken in onze bijdrage aan een mooier Nederland en Caribisch deel van het Koninkrijk.

4. Maatschappelijke impact

Environment, Social, Governance

Het Restauratiefonds is al bijna 40 jaar financier van het behoud en herstel van monumenten in Nederland en het Caribisch deel van het Koninkrijk, zoals vastgelegd in de statuten.

Onze drijfveer is het maken van maatschappelijke impact met hart voor monumenten en verstand van financiers.

Onze langdurige samenwerkingen met partners maken het mogelijk dat we eigenaren kunnen ondersteunen en helpen bij het restaureren, verduurzamen of herbestemmen van hun monumenten. Monumenten die ons land mooi maken en verbinden. Daarom werken we continu aan duurzame relaties en fondsen die eigenaren optimaal kunnen ondersteunen. We helpen eigenaren hun monument(en) springlevend te houden door de unieke combinatie van *kennis & kunde* van onszelf en onze partners, een waardevol *netwerk*, plus onze *financieringen* en de subsidies die we namens onze partners uitbetalen.

Waarde toevoegen met kennis & kunde

Goed geïnformeerde eigenaren en professionals zijn nog beter in staat om monumenten kwalitatief en duurzaam in stand te houden. Samen met partners hebben we daarom ook in 2023 veel aandacht besteed aan het delen van relevante kennis. Een wegwijsfunctie die we graag vervullen. Persoonlijk, met name door onze Monumentencoaches, en online.

Monumenten klaar voor de toekomst: delen van kennis over duurzaamheid

De informatiebehoefte onder eigenaren over verduurzaming is nog altijd onverminderd hoog. Uit ons laatste eigenaren-onderzoek blijkt dat 79% van de monumenteigenaren behoefte heeft aan informatie over duurzaamheid. Het percentage monumenteigenaren dat weet welke duurzaamheidsmaatregelen er in het eigen monument mogelijk zijn neemt toe: in 2017 wist 25% wat er mogelijk was; dit percentage is gestegen naar 46% in 2023.

Samen met de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed hebben we een bijdrage geleverd in het vergroten van het bereik van de beschikbare inspiratie en informatie over verduurzaming op Monumenten.nl. Met ruim 42.528 weergaven op de pagina 'Verduurzamen, hoe doet u dat?', als een van de resultaten. Ook zag de gids 'Een monument verduurzamen' het levenslicht vanuit deze samenwerking. Ruim 4.000 gidsen zijn verspreid via downloads of bijeenkomsten. Met de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed ontwikkelden we in 2023 het Ontzorgingsprogramma Verduurzaming Monumenten en de Zelfscan Duurzaam Monument die we samen met De Groene Grachten in 2021 lanceerden, is in 2023 uitgebreid. Meer hierover las u onder 2.1. Doelen en realisatie.

Kwalitatief verduurzamen begint met een gedegen advies. In 2023 hebben we de vergoedingsregeling voor duurzaamheidsadvies voortgezet. In samenwerking met 38 Duurzame Monumenten adviseurs door het hele land hebben 167 eigenaren de vergoeding aangevraagd. In totaal is er ruim een ton verstrekt via deze regeling. Al deze adviseurs werken conform de ERM-richtlijnen voor DuMo-advies.

**Bekijk de
video over
onze
duurzame
initiatieven**

Erfgoedprofessionals van de toekomst

Goed toegeruste erfgoedprofessionals zijn onontbeerlijk bij het behoud van ons erfgoed. Met het cursusaanbod van de ErfgoedAcademie vergroten we de kennis en trainen we vaardigheden van overheden, bedrijven en andere organisaties. Zowel fysiek als online. Samen met kennispartners in alle erfgoed domeinen zorgt de ErfgoedAcademie voor een deskundig erfgoedveld. In 2023 volgden bijna 400 cursisten een cursus van de ErfgoedAcademie.

Inspireren, informeren en eigenaren samenbrengen

Onze impact willen we blijvend vergroten door eigenaren wegwijs te maken in monumentenland. Onder meer via de online platforms Monumenten.nl, Herbestemming.nl of de Monumenten Community. Ons bereik hiermee is nog altijd groeiende. Mede door verrijking met continu nieuwe inspiratieverhalen, kennisdossiers, whitepapers en andere mogelijkheden. Een mooi voorbeeld is het register met gemeentelijke monumenten dat wij in 2023 aan Monumenten.nl hebben toegevoegd. De behoefte aan uitwisseling en een netwerk onder eigenaren die herbestemmen is groot, daarom organiseerden we in 2023 twee bijeenkomsten die herbestemmers bij elkaar brachten.

Een waardevol netwerk: draagvlak en samen de erfgoedsector versterken

Het Restauratiefonds werkt nauw samen met diverse partners binnen de monumentensector en ondersteunt initiatieven die draagvlak in de maatschappij voor het behoud van monumenten vergroten en de sector versterken zoals met Stichting Nederland Monumentenland, Nationale Monumentenorganisatie, Erfgoedplatform Kunsten '92, Routekaart Verduurzaming Monumenten en het Nationaal Renovatie Platform.

405 deelnemers

Monumentencongres

Thema: Erfgoedpioniers gezocht

De Week van het Duurzaam Erfgoed is traditiegetrouw het moment waarin we met erfgoed- en duurzaamheidsprofessionals in gesprek gaan over de duurzame toekomst van ons erfgoed.

Met **630** mensen op de teller was de 2023-editie groter dan ooit!

Open Monumentendag

1,3 miljoen bezoekers

Thema
Levend Erfgoed

Beurs Monument

3.088 bezoekers

erfgoedprofessionals

eigenaren

Samen met de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed organiseerden wij de **Erfgoed Duurzaamheidsprijs** die tijdens de Week van het Duurzaam Erfgoed werd uitgereikt.

40 eigenaren van verduurzaamde monumenten meldden zich aan voor de prijs

Met impact financieren

Beheer van duurzame revolverende fondsen

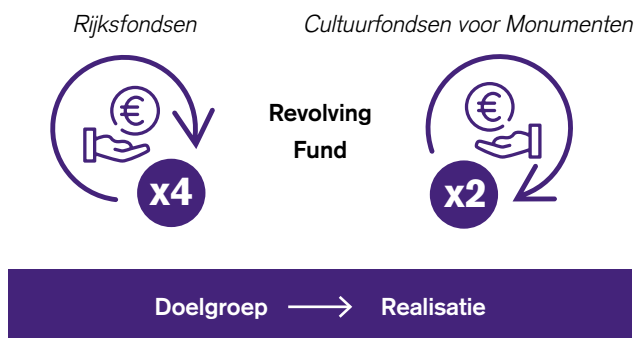
Via het Restauratiefonds kunnen overheden en private fondsen duurzaam investeren in het behouden en benutten van monumenten. Hier komen fondsen met laagrentende leningen voor eigenaren uit voort. Door regionaal samen te werken hebben we een grotere maatschappelijke impact op specifieke regio's en dragen we bij aan de specifieke beleidsdoelstellingen en SDG-doelen van onze partners.

Denk aan het versnellen van de energietransitie, de woningopgave, het vergroten van een leefbaar platteland of herstel van aardbevings schade in Groningen. Monumenten voegen waarde toe, zijn vaak een aanjager voor gebiedsontwikkeling en dragen bij aan het tegengaan van leegstand. Op deze manier wordt erfgoed ingezet als middel om bij te dragen aan tal van maatschappelijke opgaven.

Voor aanvullende investeringen kunnen eigenaren een marktconforme lening aanvragen. Juist de combinatie van een laagrentende lening en deze aanvullende lening maakt de financiering van de totale instandhoudingsopgave mogelijk.

Meer doen met dezelfde euro, dat is het idee van een *revolverend fonds* waarin een financiële partner middelen beschikbaar stelt. Vanuit de revolverende werking, waarbij de rente en aflossing terugvloeien in het fonds, kunnen we nieuwe monumenten financieren. Het is hiermee een duurzame investeringsstrategie. Het geld uit het Revolving Fund voor rijksmonumenten van het Restauratiefonds is nu al voor de vierde keer ingezet voor nieuwe restauraties, duurzaamheids- en herbestemmingsprojecten.

Ook is in negen provincies vanuit de Cultuurfondsen voor Monumenten - waar het Restauratiefonds samen met het landelijke maatschappelijke vermogensfonds het Cultuurfonds initiatiefnemer van is - in ruim 20 jaar iedere ingelegde euro voor de tweede keer opnieuw ingezet voor gemeentelijke monumenten en andere niet-rijksmonumenten.

Duurzame financiële partnerschappen

Alle partners die ons middelen toevertrouwen zijn van groot belang voor het bereiken van de missie 'ieder monument springlevend, nu en in de toekomst'. In het bijzonder bedanken we de partners die in 2023 een extra bijdrage hebben gedaan om nog meer impact te maken en eigenaren financiële ondersteuning te bieden bij onze gezamenlijke maatschappelijke opgave. Allereerst het ministerie van OCW, waarmee hard is gewerkt aan het verhogen van de achterborg-garantie en extra middelen voor verduurzaming. Daarnaast de provincies Groningen en Overijssel en het J.B. Scholtenfonds die de Cultuurfondsen voor Monumenten hebben versterkt. En wij bedanken ook Fonds 1818, de provincies Gelderland en Drenthe voor een extra bijdrage in de regionale revolverende fondsen.

Een overzicht van onze financiële partners

- » Het ministerie van OCW en de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.
- » *Provincies:* Noord-Holland, Drenthe, Gelderland, Friesland en Groningen.
- » *Gemeenten:* Amsterdam, Hilversum, Deventer, Leeuwarden, Moerdijk, Rotterdam, Utrecht, Dordrecht en Schiedam.
- » *Private fondsen:* Het Cultuurfonds en alle betrokken schenkers in negen provincies bij de Cultuurfondsen voor Monumenten, Monumentenfonds 1818, Elisabeth Strouven Fonds, Fonds Schiedam Vlaardingen e.o. en Boerderijenfondsen.

Hefboomwerking door subsidies en co-financiering

Het effect van onze laagrentende leningen aan monumenteigenaren is groter dan de hoofdsom per lening. De investering is bijna altijd groter dan dat. Door onze financiering zijn ook vaak andere financiers bereid om mee te financieren waardoor er co-financiering ontstaat. Ook zorgen onder meer subsidies en de inbreng van eigen geld ervoor dat de totale investering groter is dan enkel de financiering van het Restauratiefonds.

- » Totaalbedrag uitbetaalde rijkssubsidies: **136 miljoen euro**
- » Totaal 69 aanvullende leningdelen om de totale opgave voor restauratie, verduurzaming of herbestemming te realiseren voor een bedrag van **24,6 miljoen euro**.

Totale financieringsomvang
€113,3 miljoen

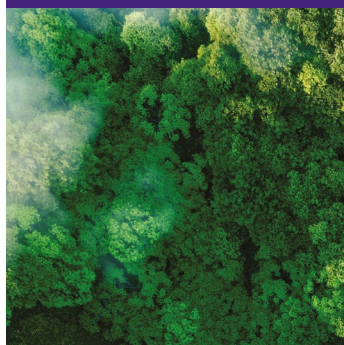
265
eigenaren

173
gemeenten

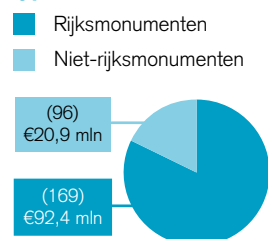

Drenthe	€ 2,1 miljoen
Flevoland	€ 0,2 miljoen
Friesland	€ 3,2 miljoen
Gelderland	€ 12,9 miljoen
Groningen	€ 2,7 miljoen
Limburg	€ 16,4 miljoen
Noord-Brabant	€ 15,5 miljoen
Noord-Holland	€ 18,8 miljoen
Overijssel	€ 4,4 miljoen
Utrecht	€ 6,9 miljoen
Zeeland	€ 1,5 miljoen
Zuid-Holland	€ 28,9 miljoen

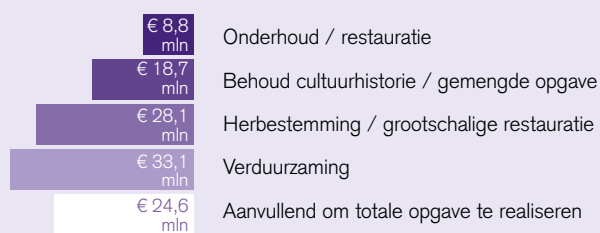
X Aantal eigenaren

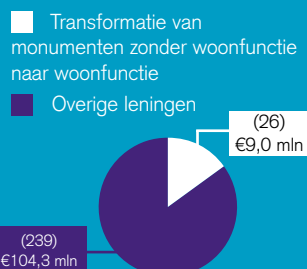
Aantal financieringen type monumenten

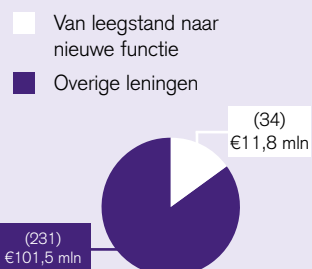
Maatschappelijk opgave

Bijdrage woningopgave

Leegstand tegengaan

Gefinancierde monumenten 2023:

maatschappelijke impact naar regio en opgave

Als maatschappelijk fonds leveren we met onze kennis en financieringen een bijdrage aan springlevende monumenten. De impact hiervan hebben wij vertaald in een aantal cijfers. Het Restauratiefonds levert een bijdrage aan het behoud, leefbaar en toekomstbestendig maken van monumenten en draagt zo bij aan een vitaler, duurzamer en mooier Nederland. Klein in aantallen, maar groot in impact op monument, mens en omgeving.

Impactverhalen in beeld

Echt zien hoe de fondsen dromen waarmaken? Neem dan eens een kijkje op ons online jaaroverzicht door onderstaande code te scannen. Hier ziet u in korte, prachtige verhalen hoe erfgoed ons verbindt en hoe wij samen met partners eigenaren mogen helpen.

Ga naar het
jaaroverzicht en bekijk
de impactverhalen

5. Doorkijk 2024

Het jaar 2024 ziet het Restauratiefonds met vertrouwen tegemoet. Mede vanwege de acties uitgevoerd in 2023. Hierbij denken wij aan de vorming van het nieuwe leiderschapsteam en het beschikbaar komen van meer middelen via onze financiële partners. Zowel voor het verstrekken van laagrentende als aanvullende leningen. In 2024 wordt de financiering van de monumentenzorg onder leiding van het ministerie van OCW en de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed verkend. We zijn hierbij nauw betrokken. Daarnaast hebben we de wens om meer eigenaren van gemeentelijke monumenten financieel te kunnen ondersteunen. Onder meer met de provincie Gelderland wordt zeer effectief samengewerkt in dit deel van de markt. Met andere provincies bespreken we in 2024 vergelijkbare mogelijkheden.

We gaan vervolgstappen zetten met betrekking tot verduurzaming. We willen hierbij inzicht verkrijgen in de dienstverlening aan monumenteigenaren en in onze leningenportefeuille, onder meer op het gebied van CO2-verbruik en klimaatrisico's.

In 2024 gaan we onze activiteiten ook richten op het selecteren van een nieuw IT-financieringsplatform (implementatie na 2024) inclusief de daaraan gerelateerde opschoning van data. Informatiebeveiliging heeft continu onze aandacht, in het bijzonder de implementatie van de DORA-maatregelen. DORA staat voor Digital Operational Resilience Act, een Europese verordening voor financiële ondernemingen met als doel de cyberveiligheid verder te waarborgen.

Onze medewerkers ontwikkelen we op continue basis met in 2024 de introductie van een nieuwe gesprekscyclus. Ook is er blijvend aandacht voor vitaliteit en ontmoeting. Wij verwachten dat in 2024 de personeelsbezetting op een gelijk niveau blijft.

De totale verwachte productie in 2024 is 100 miljoen euro. Dit is een lagere productie in vergelijking tot 2023 vanwege de economische context (hogere rente ondanks de lichte daling in het vierde kwartaal van 2023 en hogere bouwkosten). Wij verwachten dat de investeringen aanzienlijk hoger zijn in vergelijking met 2023 vanwege het nieuwe IT-financieringsplatform. De totaal verwachte bedrijfsopbrengsten in 2024 zijn naar verwachting lager dan de realisatie in 2023 vanwege de lagere rente-inkomsten op deposito's. Hierdoor is het begrote resultaat in 2024 na belasting ingeschat op 3 miljoen euro. Door de hogere investeringskosten en lagere bedrijfsopbrengsten is dat lager dan in 2023.

6. Risicomanagement

Risicomanagement en interne beheersing

Ieder monument springlevend, nu en in de toekomst. De weg naar dit doel is onderhevig aan verschillende interne en externe onzekerheden. Risicomanagement draagt bij aan het in kaart brengen en beheersen van deze onzekerheden.

Inrichting van de risicobeheersing

Risicomanagement vormt een integraal en dynamisch onderdeel van de bedrijfsvoering van het Restauratiefonds en volgt hierin de richtlijnen vanuit het 'Three Lines' model.

Het risicomanagementproces, de governance-structuur en de verantwoordelijkheden van de riskmanager/interne audit functie zijn vastgelegd in het Risk en Interne Audit beleid met jaarlijkse evaluatie.

Het risicomanagementproces begint met het vaststellen van de risicobereidheid om de organisatiedoelstellingen te behalen. Vanuit de dagelijkse bedrijfsvoering (*eerste lijn*) worden vervolgens ieder kwartaal en per afdeling de strategische, tactische, operationele en compliance risico's geïdentificeerd en geëvalueerd die een onzekere factor vormen omtrent het behalen van de doelstellingen (zie figuur pagina 25).

Deze risico's en de beheersmaatregelen worden per afdeling vastgelegd in een risk register en gewogen op kans en impact. De hoogst gewogen risico's worden vervolgens opgenomen in het organisatiebrede, algemene risk register, aangevuld met afdelingoverstijgende tactische en strategische risico's. Dit algemene register wordt eenmaal per kwartaal door het leiderschapsteam gewogen en besproken om de juiste prioritering te bepalen.

Vanuit de *tweede lijn* worden risicogestuurde, periodieke controles uitgevoerd conform het controle raamwerk. Dit raamwerk omvat onder meer controles op het gebied van de interne beheersing, gedrag en cultuur, AVG/informatiebeveiliging, Ken je Klant en het financieringsproces. Aan de hand van een oordeel per controle worden trends gemonitord.

De *derde lijn* oftewel de interne auditfunctie toetst de opzet, het bestaan en de werking van processen en verschillende thema's aan de hand van de voornaamste inherente risico's. Begin 2023 is de samenwerking met een nieuwe interne auditpartij gestart. De interne auditpartij voert de audits onafhankelijk uit op basis van een jaarplan in nauwe samenwerking met de eerste en tweede lijn.

Ieder kwartaal ontvangen het bestuur en de auditcommissie een rapportage met daarin:

- » Toprisico's en genomen maatregelen
- » Overzicht van de uitgevoerde tweedelijns controles
- » Uitgevoerde audits door de derde lijn
- » Voortgang in de opvolging van aanbevelingen uit de audits

Risicobereidheid

Het Restauratiefonds kent in algemene zin een lage risicobereidheid bij het nastreven van de doelstellingen gezien de hoge mate van maatschappelijke verantwoordelijkheid. Voor financiële risico's op het gebied van kredietverstrekking ligt de risicobereidheid echter hoog gezien de kerntaken gericht op monumentenbehoud.

In de risk monitor worden een aantal risico-indicatoren gevolgd vanuit strategisch, tactisch, operationeel en compliance perspectief aan de ene kant en financieel, interne organisatie, reputatie en marktperspectief aan de andere kant. Aan deze indicatoren zijn risicolimieten en risicobereidheidstatements gekoppeld. Ieder kwartaal wordt binnen het leiderschapsteam gemonitord of de risico-indicatoren nog binnen de risicobereidheid vallen.

IT-beheersing en informatiebeveiliging

Gezien de relatief kleine omvang heeft het Restauratiefonds gekozen om het leeuwendeel van de softwaresystemen en kantoorautomatisering uit te besteden aan externe leveranciers. Deze leveranciers stellen de systemen beschikbaar via de cloudomgeving.

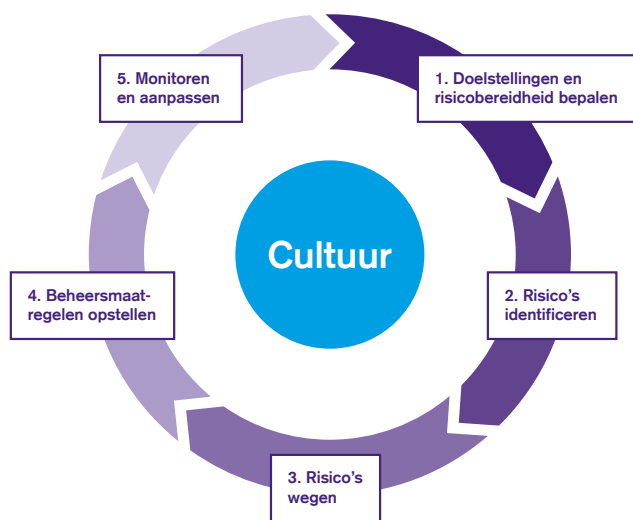
Binnen het Restauratiefonds is de directeur uiteindelijk verantwoordelijk voor de beheersing van het IT-landschap. Hij wordt daarbij ondersteund door de afdeling IT&Services onder aansturing van de manager IT. IT-risico's en te nemen maatregelen worden ieder kwartaal besproken en gewogen aan de hand van het risk register voor de afdeling. Toezicht op de IT-beheersing vindt plaats via de Raad van Toezicht met voorbespreking van de onderwerpen in de auditcommissie.

Het Restauratiefonds hanteert een informatiebeveiligingsmanagementsysteem (ISMS) en een bedrijfscontinuïteitsmanagementsysteem (BCMS) volgens de principes van de ISO 27001 en 22301 normen. Dit houdt onder meer in dat er actuele beleidsstukken en processen zijn opgesteld, calamiteitenplannen aanwezig zijn en periodieke controles en audits plaatsvinden. Voor de operationele uitvoering van

informatiebeveiliging (IB) en bedrijfscontinuïteit (BCM) heeft het Restauratiefonds een multidisciplinair IB/BCM-team. Dit team bespreekt ieder kwartaal onder meer relevante ontwikkelingen en risico's op het gebied van IB/BCM en onderneemt actie waar nodig. Een vast lid uit het leiderschapsteam is hierbij vertegenwoordigd.

De voornaamste maatregel op het gebied van informatiebeveiliging blijft echter de bewustwording van medewerkers. Medewerkers worden getraind door middel van een digitaal trainingsprogramma dat elke twee maanden een nieuwe module aanbiedt en een aantal keer per jaar een realistische 'phishingtest' uitstuurt. Er is interne controle op het daadwerkelijk volgen van deze trainingen met goed resultaat.

Daarnaast zijn er gastsprekers uitgenodigd op het gebied van cybersecurity en kunstmatige intelligentie en is er een Mystery Guest op bezoek geweest om medewerkers scherp te houden op het delen van informatie.

Inrichting van de risicobeheersing

Groen Gasthuis in het Groningse Warffum, voormalige particuliere villa waar nu een kleinschalig woonvorm voor kwetsbare ouderen is gevestigd. Geïnspireerd door Hendrik Groen.

Frauderisico beheersing

Fraude kan grote financiële gevolgen hebben en substantieel afbreuk doen aan de reputatie. Het Restauratiefonds heeft dan ook een zeer lage risicobereidheid waar het frauderisico's betreft. Frauderisico's zijn centraal opgenomen in een risk register. Fraude waarbij ter identificatie van mogelijke oorzaken gekeken wordt naar gelegenheid, rechtvaardiging en druk (fraudedriehoek). Geïdentificeerde potentiële risico's zijn met name interne of externe declaratiefraude, identiteitsfraude, internetfraude en ontvreemden van geld en goederen. Met betrekking tot het beperken van de gelegenheid tot fraude betreffen maatregelen onder meer de aanwezigheid van beleid, processen met verschillende type controles, functiescheidingen en tweede/derde lijn controles. Het type controle is hierbij risicogestuurd.

Met betrekking tot het beperken van de rechtvaardiging voor fraude betreft dit met name het zoveel mogelijk sturen op een integere organisatiecultuur. Dit wordt zoveel mogelijk gestimuleerd door de herijking van het beloningsbeleid, pre-employment screening, de gedragscode met kernwaarden, de klokkenluidersregeling en het afleggen van de moreel-ethische verklaring. Vanuit de tweede lijn worden soft-controles uitgevoerd op het gebied van gedrag en cultuur. Ook de derde lijn neemt het cultuuraspect mee als vast onderdeel van de interne audits.

Met betrekking tot druk als oorzaak tot fraude is er aandacht voor de individuele medewerkers vanuit de afdeling Mens & Organisatie en Compliance. Het onderwerp staat daarnaast periodiek op de agenda van het leiderschapsteam.

Risicoprofiel 2023

Het jaar 2023 kenmerkte zich door onderwerpen als duurzaamheid, kunstmatige intelligentie, verkiezingen, conflict, cybercrime, gestabiliseerde verhoogde rente, inflatie en personeelstekorten. Allemaal ontwikkelingen die direct of indirect invloed hebben op het risicolandschap van het Restauratiefonds.

Naast deze externe factoren zijn er ook interne thema's geweest die een grote rol hebben gespeeld in het risicoprofiel. Zo heeft het Restauratiefonds een interne aanpassing doorgemaakt in het leiderschapsteam mede door de aanstelling van de nieuwe directeur en is het einde van de samenwerking met de softwareleverancier van het financieringsplatform ingeluid.

Dit samenspel van externe en interne factoren heeft geleid tot de volgende toprisico's voor 2023:

- » IT-landschap
- » Informatiebeveiliging en cybercrime
- » Werving van medewerkers
- » Ken je klant

IT-landschap

Het Restauratiefonds heeft gezien de beperkte omvang gekozen om veel IT-diensten uit te besteden. Hierdoor is het uitbestedingsrisico groot. Met name de afhankelijkheid met betrekking tot de bedrijfscontinuïteit van key IT-leveranciers is daarmee een belangrijk risico. In sommige gevallen is het mogelijk om dit deels te mitigeren door het opstellen en uitwerken van fallback-plannen. In andere gevallen is dit niet of nauwelijks mogelijk.

Gedurende het jaar is het einde van de samenwerking met een key leverancier van het financieringsplatform aangekondigd. Het Restauratiefonds is inmiddels gestart met het aanbestedingstraject voor een vervangend systeem. Hieruit volgt het risico dat de samenwerking beëindigd wordt voordat de nieuwe leverancier operationeel is. Mitigerende maatregelen betreffen de afspraken met de huidige leverancier en waar mogelijk het uitwerken van fallback-plannen. Positieve ontwikkelingen rondom het financieringsplatform betreffen de stabilisering van het systeem in 2023.

Een ander uitbestedingsrisico houdt verband met de inrichting van het systeemlandschap waardoor grip op data moeilijk is en de datakwaliteit zich daarmee niet op het gewenste niveau bevindt. Verbetering hiervan wordt op projectmatige wijze aangepakt door het waar mogelijk en waar van toepassing verwijderen dan wel opschonen van de data.

Informatiebeveiliging en cybercrime

Als verwerkersverantwoordelijke heeft het Restauratiefonds de taak om de beschikbaarheid, integriteit en vertrouwelijkheid van persoonsgegevens te borgen. Dit betreft persoonsgegevens van met name klanten, medewerkers en relaties. Het Restauratiefonds streeft ernaar om hierbij te voldoen aan de AVG. Gezien de hoge mate van uitbesteding is de informatiebeveiliging van de persoonsgegevens deels afhankelijk van derde partijen.

Het Restauratiefonds heeft veel maatregelen getroffen om de informatiebeveiliging te borgen. Zie ook de paragraaf 'IT-beheersing en informatiebeveiliging'. Desalniettemin is dit onderwerp een van de voornaamste risico's voor 2023 door het groeiende besef van het belang van data, de afhankelijkheid van derde partijen en het groeiende risico op cybercrime al dan niet door kunstmatige intelligentie. Aanvullende toekomstige maatregelen betreffen onder meer de implementatie van de Digital Operational Resilience Act (DORA) in 2024 en het opschonen en tijdig verwijderen van persoonsgegevens uit de systemen. Op het gebied van cybercrime is ter preventie voortgezet op de bewustwording van medewerkers door middel van trainingsmodules, phishing simulaties en gastsprekers. Reactieve maatregelen zijn de aanscherping van de calamiteitenplannen.

Het belang van deze te nemen maatregelen werd in maart 2023 verder onderstreept toen het Restauratiefonds samen met vele andere organisaties werd getroffen door een datalek. Hierbij zijn persoonsgegevens gelekt via de onderleverancier van een aantal onderzoeksbureaus. Dit datalek is gemeld bij de Autoriteit Persoonsgegevens en de betrokkenen zijn op de hoogte gesteld. Na afloop zijn de maatregelen en de genomen stappen geëvalueerd om herhaling waar mogelijk te voorkomen.

Werving van medewerkers

Ook gedurende 2023 zijn schaarste op de arbeidsmarkt en de toenemende eisen/wensen van kandidaten een nationaal punt van zorg geweest. Het Restauratiefonds streeft daarbij ook naar diversiteit en inclusie. Gezien de maatschappelijke impact van het Restauratiefonds, de mogelijkheid tot hybride werken en de goede arbeidsvoorwaarden is dit risico ook in 2023 beheerst. Het onderwerp diversiteit en inclusie heeft invulling gekregen door de nieuwe samenstelling van het leiderschapsteam.

Ken je klant

Het Restauratiefonds is vanuit de financiële dienstverlening verantwoordelijk voor het voorkomen van witwassen/financieren van terrorisme. Dit onderwerp heeft gedurende 2023 veel aandacht gekregen gezien de zeer lage risicobereidheid op dit gebied. Beleid, processen, systemen en kennis zijn aangescherpt en uitgebreid. Deze worden op projectmatige wijze toegepast op de gehele klantenportefeuille. Hiervoor zijn een aantal nieuwe interne medewerkers aangesteld en is er een zogeheten Wwft-tool ingebruik genomen zodat het Restauratiefonds naar verwachting in 2024 volledig compliant is aan de betreffende wet- en regelgeving.

Terug- en vooruitblik

Gedurende 2023 zijn er een aantal risico's grotendeels gemitigeerd ten opzichte van 2022. Dit betreft allereerst het risico op uitval van medewerkers. Ziekteverzuim is gedurende 2023 substantieel afgenomen mede door de inzet op vitaliteit en de aandacht hiervoor vanuit het nieuwe leiderschapsteam. Daarnaast is het risico op onvoldoende financiële middelen voor het verstrekken van aanvullende leningen gemitigeerd door de aanvullende garantstelling ontvangen van het ministerie van OCW. Hierdoor kan het Restauratiefonds additionele gelden aantrekken op de kapitaalmarkt om monumenteneigenaren een totaalfinanciering te kunnen blijven aanbieden.

Vooruitkijkend naar 2024 is het de verwachting dat duurzaamheid, maatschappelijk verantwoord ondernemen, cybercrime, kunstmatige intelligentie en bedrijfscontinuïteit belangrijke externe thema's blijven binnen het risicolandschap van het Restauratiefonds. Duurzaamheid en maatschappelijk verantwoord ondernemen vallen binnen de pijlers van de ESG. Cybercrime en bedrijfscontinuïteit zijn onderdeel van de DORA. Zowel de ESG als de DORA vormen de speerpunten van risicomanagement in 2024.

Intern zal de focus naar verwachting liggen op de vervanging van het financieringsplatform. Risicomanagement in 2024 zal daarom met name gericht zijn op het bewaken van de balans tussen de interne en externe onzekerheden met als resultaat een duurzame inzetbaarheid van en voor onze medewerkers, partners en monumenteigenaren.

7. Wet- en regelgeving

Autoriteit Financiële Markten (AFM)

Het Restauratiefonds staat onder toezicht van de AFM en DNB. We hebben een Wft-vergunning van de AFM voor het aanbieden van hypothecair krediet. De AFM heeft in 2023 goedkeuring gegeven voor de benoeming van twee nieuwe leden van de raad van toezicht.

DNB

De DNB houdt wat betreft het Restauratiefonds toezicht op de uitvoering van de Wet ter voorkoming van witwassen en financieren van terrorisme (Wwft).

Autoriteit Persoonsgegevens

In 2023 hebben er drie incidenten plaatsgevonden waarbij persoonsgegevens op een verkeerde plek zijn terechtgekomen. Ook is het Restauratiefonds getroffen door een landelijk zeer groot datalek via de software die door onderzoeksbureaus werd gebruikt. We hebben binnen 48 uur 2.740 klanten geïnformeerd over het feit dat mogelijk een aantal van hun persoonsgegevens hierbij betrokken is geweest. Vanzelfsprekend is dit ook direct aan de Autoriteit Persoonsgegevens gemeld.

Wetgeving

Het Restauratiefonds heeft in de loop van dit jaar de uitvoering van de Wwft verder handen en voeten gegeven en een aantal nieuwe medewerkers aangenomen om de hele hypotheek-portefeuille tegen het licht te houden en waar nog nodig verder Wwft-compliant te maken. Met een aangescherpt CDD-beleid én de voortzetting van de periodieke CDD-training aan alle betrokken medewerkers wordt deze uitvoering verder ondersteund.

Zorgplicht

Het handelen in het belang van de klant staat voorop in de dienstverlening. We streven daarom naar overzichtelijke en transparante producten die in klantbehoeften voorzien en waarvan de risico's voor de klanten overzienbaar zijn. Veel aandacht gaat naar het op een begrijpelijke manier informeren van klanten en het waarschuwen voor risico's die aan bepaalde producten kleven. Het Restauratiefonds beschikt over een productgoedkeuringsproces voor de ontwikkeling van nieuwe producten en de periodieke evaluatie van bestaande producten. De verantwoordelijkheid voor specifieke onderdelen van het proces is ondergebracht bij diverse afdelingen van het Restauratiefonds, met name Partners & Bedrijfsvoering.

Vulcaan Bierbrouwerij in Vlaardingen, een oud gebouw zo lek als een mandje in een vergeten havengebied. Nu springlevende bierbrouwerij.

8. Financiële gegevens

Financieel resultaat

Over 2023 is het bedrijfsresultaat na belasting uitgekomen op 8,4 miljoen euro (2022: 4,3 miljoen euro). Het resultaat na mutatie bestemmingsfonds en -reserve is uitgekomen op 8,2 miljoen euro (2022: 5,0 miljoen euro).

Bedrijfsopbrengsten

Het renteresultaat is uitgekomen op 15,3 miljoen euro (2022: 13,7 miljoen euro). Dit is een aanzienlijke stijging van 1,6 miljoen euro ten opzichte van 2022 en wordt veroorzaakt door hogere rentebaten (groeiende leningenportefeuille en rentepercentages zijn in 2023 op relatief hoog niveau gebleven).

De behandelingskosten zijn gedaald met 0,2 miljoen euro tot 0,9 miljoen euro (2022: 1,1 miljoen euro) vanwege een lagere productie in 2023. Gedurende 2023 had het Restauratiefonds beperkte financiële middelen om leningen te kunnen verstrekken. In 2023 zijn deze beperkingen voor de komende jaren opgelost.

De overige baten zijn met 8,1 miljoen euro toegenomen, voornamelijk vanwege rente die ontvangen is op banktegoeden.

De totale bedrijfsopbrengsten bedragen in 2023 26,8 miljoen euro (2022: 17,3 miljoen euro).

Verstekte leningen

In 2023 is voor 113,3 miljoen euro aan leningen verstrekt en daarmee aanzienlijk lager dan het voorgaande jaar (2022: 151,2 miljoen euro). De aanvullende leningen zijn met 60,3 miljoen euro gedaald vanwege beperkte financiële middelen die begin 2024 weer zijn aangevuld. Stijgingen zaten in de laagrentende leningen (22,5 miljoen euro) vanwege duurzaamheid en een nieuw fonds in Gelderland.

Bedrijfslasten

De bedrijfslasten zijn in 2023 sterk gestegen tot 15,6 miljoen euro (2022: 11,6 miljoen euro).

De personeelslasten zijn 1,2 miljoen euro hoger uitgekomen, met name vanwege inhuur tijdelijke medewerkers gerelateerd aan CDD en vervanging van het financieringsplatform.

In 2023 is er een kleine dotatie gedaan aan de voorziening insolventie van 0,5 miljoen euro (in 2022 was er een eenmalige vrijval van 1,6 miljoen euro). De totale voorziening per 31 december 2023 is 11,5 miljoen euro ofwel 1,1 % van de jaareinde-portefeuille (2022: 11,0 miljoen euro).

De overige lasten zijn ten opzichte van 2022 met 0,7 miljoen euro toegenomen tot 5,6 miljoen euro gerelateerd aan prijsaanpassingen vanwege inflatie.

Mutatie bestemmingsfonds en -reserve

De totale mutatie is -0,1 miljoen euro. Er is een dotatie gedaan van 1,0 miljoen euro aan de bestemmingsreserve BES-eilanden. Daarnaast is een onttrekking gedaan van 0,9 miljoen euro vanuit de bestemmingsreserve IT-investeringen.

Subsidies

Naast het verstrekken van leningen betaalt het Restauratiefonds ook subsidies uit. In 2023 heeft het Restauratiefonds 61,1 miljoen euro aan Sim-subsidies uitbetaald (2022: 59,3 miljoen euro) en 74,9 miljoen euro aan overige rijkssubsidies (2022: 81,3 miljoen euro). De overige rijkssubsidies bestaan uit Subsidieregeling restauratie rijksmonumenten, Herbestemming, Woonhuisregeling en Iconische monumenten.

Eigen Vermogen

- » Resultaatverdeling over de Revolving Funds van 8,2 miljoen euro.
- » Kapitaalstorting van het ministerie van OCW van 7,5 miljoen euro voor het Revolving Fund Duurzame Monumentenplus-Leningen.
- » Dotatie bestemmingsreserve pilot BES-eilanden van 1,0 miljoen euro.
- » Onttrekking bestemmingsreserve IT-Investeringen van 0,9 miljoen euro met betrekking tot in voorgaande jaren uitgevoerde investeringen in het IT-landschap.

Revoluerende werking fondsen

Een van de belangrijkste factoren voor de werking van een revolving fund is het aflossingspatroon, zowel regulier als additioneel, van de kredietnemers. Op pagina 45 van dit jaarverslag is in tabel 'Financiële vaste activa' per Revolving Fund de aflossing 2022 en 2023 opgenomen.

Revolving Funds 2023

(x EUR 1.000)	Revolving Fund	verstrekt excl. voorziening	Beschikbaar
Restauratiefonds-hypotheek	233.713	208.482	25.232
Kerken Nevenfunctie-Leningen	1.643	175	1.468
Caribisch deel van het Koninkrijk	13.599	6.043	7.555
Duurzame Scholenfonds	7.000	0	7.000
Cultuurfonds voor Monumenten	6.156	5.673	483
Varend Erfgoed-Leningen	269	11	258
Opengestelde Monumenten-Leningen *	67.183	43.558	23.625
Restauratiefondsplus-hypotheek	203.707	170.859	32.848
Duurzame Monumenten-Leningen	38.434	24.593	13.841
Duurzame Monumentenplus-Leningen	84.803	65.809	18.993
Totaal Revolving Funds	656.506	525.204	131.302
Bestemmingsfonds IT investeringen	870	0	870
Bestemmingsreserve liquidatie-uitkering Fondsenbeheer Nederland	1.969	0	1.969
Bestemmingsreserve pilot BES-eilanden	1.000	0	1.000
Totaal Eigen Vermogen	660.345	525.204	135.141

* Van het Opengestelde Monumenten-Leningen Fund is €621K verstrekt in het Caribisch deel van het Koninkrijk.

9. Mens & Organisatie

Environment, Social, Governance

Al onze collega's zien we als het grootste, humane kapitaal. We vinden het dan ook belangrijk om goed voor onze mensen te zorgen, vitaliteit staat daarmee hoog op de agenda. Naast vitaliteit zijn diversiteit, inclusie en ontwikkeling van collega's speerpunten voor onze afdeling Mens & Organisatie én onze organisatie.

Diversiteit en inclusie

In 2023 hebben we aandacht geschonken aan diversiteit en inclusie. De aftrap hiervan was een bewustwordingssessie met het nieuwe leiderschapsteam (september 2023). Het leiderschapsteam dat zelf overigens qua leeftijd, gender en etniciteit divers is samengesteld, namelijk: van de zeven leden is de jongste 39 jaar en de oudste 60 jaar. De gemiddelde leeftijd van het leiderschapsteam is 48,6 jaar. Het leiderschapsteam is een mooi divers team, zowel qua sekse als culturele achtergrond.

In ons werving & selectiebeleid, dat we dit jaar hebben vastgesteld, is opgenomen dat we naar een evenwichtige en inclusieve samenstelling van het Restauratiefondsteam streven. Bij werving en selectie betekent dat bijvoorbeeld dat je bewust kiest voor eigenschappen die iets (nieuws) toevoegen. Volgens de S van ESG krijgt bij ons iedereen dus 'gelijke kansen'.

Arbeidsvoorwaarden en de Ondernemingsraad

Onze arbeidsvoorwaarden komen met instemming van de Ondernemingsraad tot stand en zijn vastgelegd in de zogenaamde Werkenbij-gids. Het afgelopen jaar hebben zich een aantal kleine wijzigingen voorgedaan, zoals het aanstellen van de externe vertrouwenspersoon en de pensioenopbouw bij ouderschapsverlof. Twee grotere veranderingen waar de Ondernemingsraad nauw bij was betrokken betroffen de start van het leiderschapsteam en de wijziging van de salarisstructuur.

Onze organisatie

Nieuwe salarisstructuur

Per 1 september hebben we een nieuwe salarisstructuur. Het zogenaamde 'Persoonlijk Budget' is afgeschaft en verdisconteerd in het vaste salaris. Ook de prestatiebeloning is afgeschaft. Iedere medewerker krijgt een 13e maand.

Gezondheid en veiligheid

We begonnen dit jaar met een hoog ziekteverzuim van 9,0%. Gelukkig is deze gestaag gedaald naar 3,8% ultimo 2023. Dit is 1% onder het landelijke gemiddelde van 4,8%. Vitaliteit was een speerpunt dit jaar. Collega's deden onder meer mee aan een mud-run, aan kantooryoga en aan wandelactiviteiten. Een risico inventarisatie en Evaluatie (RI&E) is verplicht voor iedere werkgever. Onze RI&E, waarin de risico's op het gebied van gezondheid en veiligheid van de medewerkers worden gemonitord, is up-to-date. Er zijn geen grote risico's benoemd. Wel blijft werkdruk een constant punt van aandacht.

Ook zijn we verplicht om ongezonde werkstress te voorkomen en dus zorg te dragen voor een gezonde werkbelasting. Daartoe is afgelopen jaar het beleid 'Een gezond werkklimaat voor iedereen' tot stand gekomen. Hierin ligt vast wat we

binnen het Restauratiefonds doen om de vijf factoren van werkstress te voorkomen. Deze vijf factoren zijn: agressie, geweld, seksuele intimidatie, pesten en werkdruk.

Een andere verplichting vanuit de Arbowet is dat iedere werkgever met meer dan 10 medewerkers een vertrouwenspersoon moet aanwijzen. Een medewerker met een issue qua (sociale) veiligheid op het werk en die dit niet met zijn leidinggevende kan bespreken, kan zich wenden tot de vertrouwenspersoon. De taak van de vertrouwenspersoon is het opvangen, begeleiden en adviseren van de medewerker en deze zo nodig doorverwijzen naar een professionele hulpverlener. We kennen binnen het Restauratiefonds twee interne vertrouwenspersonen: collega's die als nevenfunctie vertrouwenspersoon zijn. Sinds 1 november 2023 hebben we ook een externe vertrouwenspersoon benoemd. Een voordeel van een externe vertrouwenspersoon is bijvoorbeeld dat deze geen enkel belang bij de organisatie heeft.

Afgelopen jaar heeft één collega contact opgenomen met een vertrouwenspersoon. Het issue is naar tevredenheid besproken.

Onze nieuwe manier van werken

Met als aanjager 'Corona' werd medio 2021 bij het Restauratiefonds een nieuwe manier van werken geïntroduceerd. Twee jaar verder concluderen we dat hybride werken bij ons is ingeburgerd. Dit betekent dat iedere collega twee keer per week op kantoor is, dat elk team een teamdag heeft waarbij ieder teamlid aanwezig is. De thuiswerkplek wordt door het Restauratiefonds gefaciliteerd en we kennen een thuiswerkvergoeding. Hybride werken is inmiddels gewoon voor ons. Illustratief daarvoor is bijvoorbeeld het vergaderen: als enkele collega's wel en andere collega's niet op kantoor zijn, wordt een vergadering moeiteloos en zonder problemen hybride gevoerd. Nieuwe digitale vergadertechnologie helpt ons daarbij.

Leren en ontwikkelen

We hebben de introductie voor nieuwe medewerkers dit jaar weer opgeschud. Een goede onboarding is namelijk belangrijk voor een duurzame arbeidsrelatie. Dit resulteerde in twee interactieve en informatieve introductiedagen, waarbij de nieuwe collega's bijgepraat werden over het reilen en zeilen binnen het Restauratiefonds. De bijeenkomsten werden afgesloten met een lekkere lunch en een stadswandeling door het monumentale Amersfoort.

Mobiliteit

Er zijn 19 medewerkers die hun woon-werkverkeer in principe met het openbaar vervoer doen. 15 medewerkers komen meestal met de fiets naar het werk en 3 collega's wandelen naar kantoor. Onze accountmanagers en directeur zijn voor hun werk veel onderweg. Voor hen zijn leaseauto's ter beschikking gesteld. Eind 2022 is besloten dat het Restauratiefonds een elektrisch wagenpark nastreeft. Daarbij is de afspraak dat een nieuwe leaseauto in principe elektrisch is. Van de zes leaseauto's is er één hybride en inmiddels drie elektrisch.

Begin 2024 loopt de leaseovereenkomst van de andere drie auto's af. Deze worden dan ook vervangen door een elektrische auto.

Voor incidentele zakelijke ritten hadden wij een poolauto. Deze hebben we medio 2023 vervangen voor een auto-delen-abonnement, waarbij we afspreken dat we ook hier in principe gebruikmaken van een elektrische auto.

Social Return

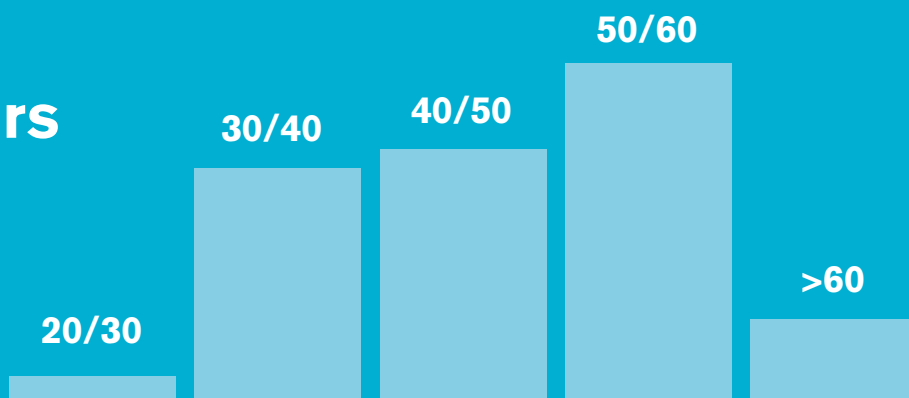
Bij het Restauratiefonds omarmen we niet alleen onze zakelijke verantwoordelijkheden maar streven we er ook naar om een positieve en duurzame invloed te hebben op onze eigen medewerkers en op onze omgeving. In lijn met deze toewijding zijn we blij om te rapporteren over ons initiatief voor Social Return, dat in het afgelopen jaar opnieuw een tastbare impact heeft gemaakt.

Aan onze medewerkers hebben we de mogelijkheid geboden om te profiteren van de nieuwste technologieën en zich te ontwikkelen in hun professionele en persoonlijke groei. Dit initiatief heeft niet alleen de digitale inclusie en empowerment van onze medewerkers veroorzaakt, maar heeft ook bijgedragen aan een verbetering van de efficiëntie en productiviteit op de werkvloer.

Mogelijk hebben we, door laptops en beeldschermen te schenken aan een goed doel c.q. onze eigen medewerkers, een betekenisvolle bijdrage geleverd aan de bredere gemeenschap. Deze donaties hebben geholpen bij het verbeteren van de toegang tot onderwijs, vergroten van vaardigheden en kansen, wat weer heeft bijgedragen aan de sociale en economische ontwikkeling in Nederland.

Leeftijd medewerkers

ziekteverzuim
3,8%

10. Raad van Toezicht

Environment, Social, Governance

De Raad van Toezicht had in 2023 aandacht voor een groot scala aan onderwerpen. Zowel gerelateerd aan interne en externe ontwikkelingen als aan statutaire verantwoordelijkheden. In 2023 is door de organisatie veel bereikt.

Rentestructuur

De aanzienlijke rentestijgingen gedurende 2022, gevolgd door het aanhouden van een hoog renteniveau in 2023, hebben ons ertoe aangezet om de ontwikkelingen op de rentemarkt nauwlettend en kritisch te monitoren. De auditcommissie heeft deze situatie continu onder de loep genomen, met speciale aandacht voor de daarmee samenhangende risico's en kansen.

Verbeteringen IT systeem

De Raad van Toezicht heeft de ontwikkelingen over het financieringsplatform met grote zorgvuldigheid en intensiteit gevolgd. Dit geldt zowel voor de opvolging van het aanvullende contract eind 2022, als voor de recente opzegging van contracten door de huidige leverancier in 2023. Het project voor de implementatie van een vervangend systeem is uitvoerig en regelmatig besproken binnen de Raad, inclusief een grondige evaluatie van de risico's die gepaard gaan met het parallel operationeel houden van het huidige systeem.

Customer Due Dilligence

Het project tot verbeteren van de CDD-informatie bij leningen verstrekt vóór 2022 heeft eveneens grote aandacht gehad van de Raad van Toezicht. Dit vanwege het grote belang voor de organisatie, de hoge kosten en het wijzigen van de aanpak nadat de Europese tender anders was verlopen dan vooraf gepland.

Interne organisatie

De Raad van Toezicht heeft de verrichtingen van de nieuwe directeur-bestuurder gedurende 2023 gevolgd. Tevens was de Raad betrokken bij het opzetten en inrichten van het nieuwe leiderschapsteam. De aspecten diversiteit en inclusie zijn hierbij expliciet meegenomen en hebben tot een mooie uitkomst geleid.

Opvolging voorzitter raad van toezicht

Begin 2023 is Willemijn Maas, na het verstrijken van haar laatste termijn, op 25 april 2023 afgetreden en, na de AFM-goedkeuring, opgevolgd door Floor Felten.

Opvolging lid raad van toezicht

In 2023 is na AFM-goedkeuring Christel Portegies begonnen als nieuw lid voor de Raad van Toezicht. Zij is de opvolgster van Jetta Klijnsma die per 16 februari 2023 is afgetreden.

Dilemma's van de raad van toezicht in 2023

De dilemma's die ontstonden naar aanleiding van bovengenoemde onderwerpen bestonden uit het anticiperen van de Raad op de ontwikkelingen binnen het Customer Due Dilligence project.

Tevens waren er dilemma's gerelateerd aan het opzeggen van contracten met betrekking tot het financieringsplatform.

Overige activiteiten binnen de Raad van Toezicht

- » Bespreking strategie
- » Zelfevaluatie van de Raad van Toezicht
- » Bespreken van kwartaalrapportages
- » Goedkeuring verlenen aan jaarverslag en jaarrekening 2022
- » Goedkeuring verlenen aan begroting 2024

Benoeming van de leden van de Raad van Toezicht

Benoeming en herbenoeming van leden van de Raad van Toezicht gebeurt conform de statuten door de fungerende leden van de Raad van Toezicht, bij nieuwe benoemingen na schriftelijke goedkeuring door de staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap en de noodzakelijke goedkeuring van de AFM.

Commissies

De Raad van Toezicht kent de volgende commissies:

» Auditcommissie

Het is de taak van de auditcommissie om de besluitvorming van de Raad van Toezicht over het toezicht op de integriteit en kwaliteit van de financiële verslaggeving en op de effectiviteit van de interne risicobeheersings- en controlesystemen van het Restauratiefonds voor te bereiden.

Gedurende 2023 is in de auditcommissie gesproken over de eerder genoemde onderwerpen 'Verbeteringen IT-systeem' en 'Customer Due Dilligence'. Daarnaast in het bijzonder over de voortgang van de organisatie met betrekking tot informatiebeveiliging, het landelijke cybersecurity-incident waarbij ook het Restauratiefonds betrokken was en het functioneren van de internal auditor die begin 2023 van start is gegaan.

» Selectie/Remuneratiecommissie

Het is de taak van de Remuneratiecommissie om de besluitvorming van de Raad van Toezicht over de selectie en benoeming van de bestuurder en leden van de Raad van Toezicht, de vaststelling van beloningen en de overige aan haar toegekende of gedelegeerde bevoegdheden voor te bereiden.

Bezoldiging

De bezoldiging van de leden van de Raad van Toezicht is in 2023 met 3,05% geïndexeerd ten opzichte van 2022 (1,65% in 2022). Dit is hetzelfde percentage als de salarisstijging van de directeur/bestuurder. De bezoldiging van de leden van de Raad van Toezicht voldoet aan de Wet Normering Topinkomens.

Leden Raad van Toezicht

Mevrouw F.A. (Floor) Felten, voorzitter

Eerste benoeming: 25 april 2023

Herbenoeming: 1 april 2027

Functie: directeur Services Tata Steel Nederland

Nevenfunctie: geen

Mevrouw M.J.P.G. (Mirjam) Nouwen, lid auditcommissie en Voorzitter Remuneratiecommissie

Eerste benoeming: januari 2017

Aftreden: januari 2025

Functie: Consultant en Toezichthouder

Nevenfunctie: voorzitter raad van toezicht NHF (MUNT Hypotheken)

De heer T. (Tamim) Chebti, lid auditcommissie

Eerste benoeming: 1 april 2020

Herbenoeming: 1 april 2024

Functie: Head of Financial Management, NN Bank

Nevenfunctie: geen

De heer ir. B.N.W. (Boudewijn) de Bont, lid

Eerste benoeming: 1 juli 2022

Herbenoeming: 1 juli 2026

Functie: Directievoorzitter bij Aannemingsbedrijf Nico de Bont BV en Hazenberg Bouw BV

Nevenfuncties: Voorzitter Nationaal Restauratiecentrum te Amersfoort en vicevoorzitter Nationaal Centrum voor Erfgoedopleidingen te Amersfoort

Mevrouw C. (Christel) Portegies, lid

Eerste benoeming: 25 april 2023

Herbenoeming: 1 april 2027

Functie: Eigenaar en zelfstandig adviseur Portegies van Zanten Consultancy

Nevenfuncties: Interim programma-manager Erfgoed Den Helder Lid Raad van Commissarissen Kennemer Wonen Voorzitter Raad van Toezicht MEE & de Wering/Groeimee/Opgroei Vicevoorzitter Raad van Toezicht Klein Alkmaar en Bestuurslid Cultuurfonds Noord-Holland

Afgetreden leden

Mevrouw W. (Willemijn) Maas

Eerste benoeming: 1 december 2014

Herbenoeming: 1 december 2017

Afgetreden: 25 april 2023

Mevrouw J. (Jetta) Klijnsma

Eerste benoeming: 25 november 2021

Afgetreden: 16 februari 2023

11. Jaarrekening

11.1 Balans per 31 december 2023 (na resultaatverdeling)

(x EUR 1.000)	2023	2022
ACTIVA		
Financiële vaste activa		
01. Portefeuille leningen	1.041.250	1.003.012
02. Voorgefinancierd garantiefonds	240	240
	1.041.490	1.003.252
Immateriële vaste activa		
03. Implementatiekosten IT	963	1.927
	963	1.927
Materiële vaste activa		
04. Verbouwingen	48	58
05. IT Hardware	254	47
06. Inventaris	42	24
	343	128
Vlottende activa		
07. Vorderingen	96.205	78.760
08. Liquide middelen	426.306	416.695
	522.511	495.455
Stand per 31 december	1.565.307	1.500.762

Stefan Vos
manager Financieringen

Springlevende monumenten dankzij lage rentes

De rentes stegen wereldwijd enorm. Met onze zeer lage rentes voor het financieren van restauratie, maar in toenemende mate ook verduurzaming, hebben we veel projecten toch financieel haalbaar kunnen maken. Zo hebben wij een mooie bijdrage kunnen leveren aan onze missie: ieder monument springlevend!

(x EUR 1.000)

2023

2022

PASSIVA**Eigen Vermogen**

09. Revolving Fund Restauratiefonds-hypotheken	262.379	318.112
10. Revolving Fund Restauratiefondsplus-hypotheken	203.707	176.301
11. Revolving Fund Duurzame Monumenten-Leningen	38.434	30.631
12. Revolving Fund Duurzame Monumentenplus-Leningen	84.803	49.005
13. Revolving Fund Opengestelde Monumenten-Leningen	67.183	66.745
14. Bestemmingsreserve IT-Investeringen	870	1.728
15. Bestemmingsreserve liquidatie-uitkering Fondsenbeheer Nederland	1.969	1.994
16. Bestemmingsreserve pilot BES-eilanden	1.000	0
	660.345	644.515

Langlopende schulden

17. Onderhandse leningen o/g	311.750	286.700
18. Regionale Restauratiefondsen	95.507	75.909
19. Provinciale Cultuurfondsen voor Monumenten	35.325	34.886
20. Subsidie-op-termijn	3.741	5.253
	446.323	402.748

Kortlopende schulden

21. Onderhandse leningen o/g	61.950	60.300
22. Sim-subsidies	105.253	84.571
23. Overige kortlopende schulden	291.436	308.626
	458.640	453.499

Stand per 31 december**1.565.307****1.500.762**

11.2 Staat van baten en lasten over 2023

(x EUR 1.000)	Gerealiseerd 2023	Begroting 2023	Gerealiseerd 2022
Rentebaten	18.538	18.627	16.948
Rentelasten	-3.285	-4.678	-3.290
24. Renteresultaat	15.253	13.949	13.658
25. Ontvangen behandelingskosten	930	609	1.121
26. Overige baten en lasten	10.592	4.176	2.503
Som der bedrijfsopbrengsten	26.775	18.734	17.282
27. Personeelslasten	-9.482	-8.425	-8.303
28. Mutatie voorziening insolventie	-527	-1.000	1.596
29. Overige bedrijfslasten	-5.551	-6.334	-4.903
Som der bedrijfslasten	-15.559	-15.760	-11.610
Saldo baten en lasten exclusief belasting	11.216	2.974	5.672
30. Vennootschapsbelasting	-2.854	-752	-1.421
Saldo baten en lasten inclusief belasting	8.362	2.222	4.251
31. Bestemmingsfonds en -reserve onttrekking	883	860	858
32. Bestemmingsfonds en -reserve dotatie	-1.000	0	-75
Saldo baten en lasten na mutatie bestemmingsfonds en -reserve	8.245	3.082	5.034

Verdeling saldo baten en lasten na mutatie bestemmingsfonds en -reserve

Dotatie Revolving Fund Restauratiefonds-hypotheke	4.300	1.064
Dotatie Revolving Fund Restauratiefondsplus-hypotheke	2.405	2.781
Dotatie Revolving Fund Duurzame Monumenten-Leningen	303	238
Dotatie Revolving Fund Duurzame Monumentenplus-Leningen	798	528
Dotatie Revolving Fund Opengestelde Monumenten-Leningen	438	423
Stand per 31 december	8.245	5.034

In de toelichting onder het eigen vermogen wordt toegelicht hoe de verdeling van het saldo baten en lasten na mutatie bestemmingsfonds en -reserve tot stand komt.

11.3 Kasstroomoverzicht over 2023

Kasstroomoverzicht volgens de indirecte methode

	Gerealiseerd 2023	Gerealiseerd 2022
(x EUR 1.000)		
Saldo baten en lasten inclusief belasting	8.362	4.251
Mutaties niet kasgerelateerd		
Mutatie voorziening voor insolventie	527	-1.596
Mutatie voorgefinancierd garantiefonds en belastinglatentie	0	13
Mutatie rente Subsidie-op-termijn	171	275
Koersverschillen	-17	-65
Afschrijving immateriële vaste activa	963	963
Afschrijving materiële vaste activa	40	24
Totaal mutaties niet kasgerelateerd	1.686	-385
Mutaties Eigen Vermogen		
Onttrekkingen Eigen Vermogen	-60.033	-1.265
Dotaties Eigen Vermogen	67.500	9.000
Totaal mutaties Eigen Vermogen	7.467	7.735
Mutaties werkkapitaal		
Mutatie overige vorderingen	-17.445	-69.388
Mutatie overige kortlopende schulden	-8.543	37.210
Totaal mutaties werkkapitaal	-25.988	-32.178
Operationele kasstroom		
Uitgezette leningen	-113.342	-151.154
Ontvangen aflossingen	74.577	73.789
Ontvangen Rijks- en SIM-subsidies	148.021	138.948
Uitbetaalde Rijks- en SIM-subsidies	-135.988	-140.642
Uitbetaalde Subsidie-op-termijn	-1.683	-3.881
Totaal operationele kasstroom	-28.415	-82.940
Kasstroom uit investeringsactiviteiten		
Investerings in materiële vaste activa	-255	-64
Totaal kasstroom uit investeringsactiviteiten	-255	-64
Kasstroom uit financieringsactiviteiten		
Aflossingen langlopende schulden	-60.300	-62.250
Aangetrokken langlopende schulden	87.000	44.500
Dotaties fondsen derden	22.051	3.923
Onttrekkingen fondsen derden	-2.014	-502
Totaal kasstroom uit financieringsactiviteiten	46.737	-14.329

Tabel gaat verder op pagina 42

11.3 Kasstroomoverzicht over 2023 (vervolg)

Kasstroomoverzicht volgens de indirecte methode

	Gerealiseerd 2023	Gerealiseerd 2022
(x EUR 1.000)		
Netto kasstroom	9.594	-117.911
Liquide middelen per 1 januari	416.695	534.540
Mutatie liquide middelen	9.594	-117.911
Koersverschillen	17	65
Liquide middelen per 31 december	426.306	416.695
Niet vrij beschikbare liquide middelen per 31 december	-65.986	-51.209
Vrij beschikbare liquide middelen per 31 december	360.321	365.485

11.4 Waarderingsgrondslagen

Bedrijfsactiviteiten

De activiteiten van de Stichting Nationaal Restauratiefonds (KvK nr. 41181555), statutair gevestigd in Amersfoort en kantoorhoudend aan de Utrechtseweg 12 in Amersfoort, bestaan voornamelijk uit: het financieren van monumentaal (on)roerend goed, het uitvoeren van subsidieregelingen voortvloeiend uit het stelsel voor monumentenzorg, het geven van voorlichting en advies binnen de relevante beleidsvelden vanuit een financieel-economisch kader.

Algemene grondslagen voor de opstelling van de jaarrekening

De jaarrekening is opgesteld volgens de in Nederland algemeen aanvaarde richtlijnen voor financiële verslaggeving, inclusief Richtlijn 640 'Organisaties zonder winststreven' van de Raad voor de Jaarverslaggeving (RJ 640) en bepalingen krachtens de Wet Normering Topinkomens (WNT). De jaarrekening is opgesteld volgens het principe van going concern.

De historische kostprijs is de algemene grondslag voor de waardering van de activa en passiva en voor de bepaling van het resultaat. Tenzij bij de desbetreffende grondslag voor de specifieke balanspost anders wordt vermeld, worden de activa en passiva opgenomen tegen de nominale waarde.

De jaarrekening wordt gepresenteerd in euro's. Alle financiële informatie is afgerond op het dichtstbijzijnde duizendtal. Door deze afronding kunnen minimale afrondingsverschillen in tellingen ontstaan.

De afrondingsverschillen zijn niet materieel voor inzicht in balans en resultaat. Indien nodig voor het inzicht, zijn de vergelijkbare cijfers aangepast.

Gebruik van oordelen en schattingen

Bij het opstellen van de jaarrekening worden door het management oordelen gevormd alsmede schattingen en veronderstellingen gemaakt die van invloed zijn op de toepassing van de grondslagen en de gerapporteerde waarde van de activa, passiva, baten en lasten. De feitelijke resultaten kunnen afwijken van de schattingen. De schattingen en veronderstellingen worden voortdurend beoordeeld.

De volgende waarderingsgrondslagen vereisen schattingen en veronderstellingen:

- » Inschattingen die worden gedaan ter bepaling van het verwachte verloop van de leningen op portefeuilleniveau om zodoende de financiële risicopositie vast te stellen. Het verwachte verloop wordt geschat op basis van het contractuele verloop van de portefeuille inclusief de offertes minus de geschatte aflossingen, zowel regulier als additioneel.
- » Inschattingen en aannames die worden gedaan ter bepaling van de voorziening voor insolventie. Dit betreft met name inschattingen van het kredietrisico over leningen die voor rekening en risico van het Restauratiefonds aan monumenteigenaren zijn verstrekt.

Kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is opgesteld volgens de indirecte methode. De geldmiddelen in het kasstroomoverzicht bestaan uit de liquide middelen.

Vreemde valuta

Transacties in vreemde valuta worden omgerekend naar euro's tegen de geldende wisselkoers op transactiedatum. In vreemde valuta luidende activa en passiva worden per balansdatum omgerekend in euro's tegen de wisselkoers op balansdatum. De optredende koersverschillen bij omrekening worden in de staat van baten en lasten verantwoord.

Financiële instrumenten

Onder financiële instrumenten worden zowel primaire financiële instrumenten (onder vorderingen en schulden) als financiële derivaten verstaan. Voor de grondslagen van primaire financiële instrumenten wordt verwezen naar de behandeling per balanspost.

Derivaten

Het Restauratiefonds past kostprijs hedge-accounting toe conform RJ Richtlijn 290 'Financiële derivaten' op basis van generieke hedge documentatie, zoals beschreven in het Treasury Statuut. Het Restauratiefonds documenteert de wijze waarop de hedgerelaties passen in de doelstellingen van het risicobeheer, de hedgestrategie en de verwachting van de effectiviteit van de hedge.

Per balansdatum wordt de effectiviteit van de hedge bepaald. Binnen het Restauratiefonds wordt conform RJ Richtlijn 290 'Financiële derivaten' de effectiviteitsmeting primair uitgevoerd op basis van kwalitatieve kritische kenmerken.

Het effectieve deel van financiële derivaten die zijn toegewezen voor kostprijs hedge accounting wordt tegen kostprijs gewaardeerd. Het eventuele ineffektieve deel wordt tegen reële waarde gewaardeerd. De veranderingen van de reële waarde van het ineffektieve deel worden direct in de staat van baten en lasten verwerkt.

Activa

Financiële vaste activa

De onder financiële vaste activa vallende posten worden bij eerste verwerking opgenomen tegen de nominale waarde. Voorzieningen voor het kredietrisico worden in mindering gebracht op de boekwaarde van de vordering. Vervolgens worden de financiële vaste activa na eerste verwerking gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs.

De post voorgefinancierd garantiefonds wordt gewaardeerd tegen netto contante waarde.

Immateriële vaste activa

De immateriële vaste activa (geactiveerde implementatiekosten IT) worden bij de eerste verwerking opgenomen tegen de historische kostprijs. Deze bestaat uit verkrijgingsprijs of vervaardigingsprijs en overige kosten onder aftrek van lineaire afschrijvingen op basis van de geschatte economische levensduur en indien van toepassing van bijzondere waardeverminderingen. Er wordt afgeschreven vanaf het moment van ingebruikname.

Uitgaven voor ontwikkelingsprojecten worden geactiveerd als onderdeel van de vervaardigingsprijs als het waarschijnlijk is dat het project economische voordelen gaat behalen en de kosten betrouwbaar kunnen worden vastgesteld. Kosten van onderzoek worden verwerkt in de winst- en verliesrekening.

Materiële vaste activa

De materiële vaste activa worden gewaardeerd tegen verkrijgings- prijs plus bijkomende kosten of vervaardigingsprijs onder aftrek van lineaire afschrijvingen op basis van de geschatte economische levensduur.

Vlottende activa

De liquide middelen zijn gewaardeerd tegen nominale waarde en staan ter vrije beschikking van het Restauratiefonds, tenzij anders vermeld.

Passiva

Kortlopende schulden en langlopende schulden

De onder kort- en langlopende schulden vallende posten worden bij de eerste verwerking opgenomen tegen de nominale waarde. Transactiekosten die direct toe te rekenen zijn aan de verwerving van de schulden worden in de waardering bij eerste verwerking opgenomen. Vervolgens worden de schulden na eerste verwerking gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs. Dit is het ontvangen bedrag rekening houdend met agio of disagio en onder aftrek van transactiekosten.

De portefeuille Belegde Subsidie-op-termijn is gewaardeerd tegen de nominale waarde van de schuldrest(en) per balansdatum, vermeerderd met de nog bij te schrijven rente per balansdatum.

Eigen Vermogen

Het Eigen Vermogen wordt gewaardeerd tegen nominale waarde. Onder het Eigen Vermogen vallen het Revolving Fund Restauratiefonds-hypotheek, het Revolving Fund Restauratiefondsplus-hypotheek, het Revolving Fund Duurzame Monumenten-Lening, het Revolving Fund Duurzame Monumentenplus-Lening, het Revolving Fund Opengestelde Monumenten-Leningen, de Bestemmingsreserve IT-Investeringen, de bestemmingsreserve liquidatie-uitkering Stichting Aandelen Fondsenbeheer Nederland en de bestemmingsreserve pilot BES-eilanden. Het Revolving Fund bestaat uit een bestemmingsfonds, ontstaan door stortingen van het ministerie van OCW, en een algemene reserve, ontstaan door toevoegingen van het resultaat.

Voorziening insolventie

Een voorziening voor kredietverliezen wordt in overeenstemming met de geldende verslaggevingsregels gevormd. Voor kredieten waar sprake is van een objectieve aanwijzing voor een bijzondere waardevermindering is de realiseerbare waarde bepaald. Indien de realiseerbare waarde lager is dan de boekwaarde, is een bijzondere waardevermindering verantwoord.

Resultaat

Het resultaat wordt bepaald als het verschil tussen de som der bedrijfsopbrengsten (baten) en alle hiermee verbonden, aan het verslagjaar toe te rekenen bedrijfslasten. De lasten worden bepaald met inachtneming van de hiervoor vermelde waarderingsgrondslagen.

Baten en lasten worden toegekend aan het jaar waarop zij betrekking hebben. Winsten worden slechts opgenomen voor zover deze op balansdatum zijn gerealiseerd. Verplichtingen en mogelijke verliezen, die hun oorsprong vinden voor het einde van het verslagjaar, worden in acht genomen als die voor het opmaken van de jaarrekening bekend zijn.

Rentemarge

De rentebaten en -lasten worden op basis van het toerekeningsbeginsel verantwoord in de staat van baten en lasten voor alle rentedragende instrumenten.

Ontvangen behandelingskosten

De ontvangen behandelingskosten zijn kosten die aan de geldnemers in rekening worden gebracht voor de verstrekking van financieringen. Deze worden als opbrengst verantwoord op het moment van het passeren van de (hypotheek)akte.

Vennootschapsbelasting

De vennootschapsbelasting wordt berekend tegen het geldende tarief over het resultaat voor belastingen van het boekjaar. Daarbij wordt rekening gehouden met permanente en tijdelijke verschillen tussen de commerciële en de fiscale winstberekening. De tijdelijke verschillen zijn ontstaan door in de commerciële winstberekening af te wijken van de fiscale winstberekening.

Financiële vaste activa

11.5 Toelichting op de balans (na aftrek voorziening)

(x EUR 1.000)	Bedrag 2023	Bedrag 2022
1. Portefeuille leningen		
a. Restauratiefonds-hypotheke	211.076	220.232
b. Restauratiefondsplus-hypotheke	169.749	148.710
c. Duurzame Monumenten-Leningen	24.581	18.098
d. Duurzame Monumentenplus-Leningen	65.809	42.355
e. Opengestelde Monumenten-Leningen	39.357	39.893
f. Regionale Restauratiefonds-hypotheke	58.681	49.941
g. Cultuurfonds-hypotheke	37.261	32.567
h. Overige leningen	205	272
i. Aanvullende leningen	434.531	450.944
Stand per 31 december	1.041.250	1.003.012

De vergelijkende cijfers 2022 zijn gewijzigd als gevolg van een herrubricering van leningproducten naar de juiste leningssoorten, het totaal van de portefeuille leningen blijft onveranderd.

	Jaar	Stand per 1-1	Verstrekte leningen	Aflossingen	Stand excl. voorziening per 31-12	Voorziening	Stand incl. voorziening per 31-12
1a. Restauratiefonds- hypotheke	2022	241.642	5.634	-23.016	224.260	-4.028	220.232
	2023	224.260	8.763	-18.516	214.507	-3.431	211.076
	Δ	-17.382	3.123	4.500	-9.753	597	-9.156
1b. Restauratiefondsplus- hypotheke	2022	122.921	29.935	-3.002	149.854	-1.144	148.710
	2023	149.854	28.149	-7.144	170.859	-1.110	169.749
	Δ	26.933	-1.786	-4.142	21.005	34	21.039
1c. Duurzame Monumenten-Leningen	2022	13.641	5.465	-1.008	18.098	0	18.098
	2023	18.098	7.353	-858	24.593	-12	24.581
	Δ	4.457	1.888	150	6.495	-12	6.483
1d. Duurzame Monumentenplus-Leningen	2022	28.548	14.762	-955	42.355	0	42.355
	2023	42.355	25.729	-2.275	65.809	0	65.809
	Δ	13.807	10.967	-1.320	23.454	0	23.454
1e. Opengestelde Monumenten Leningen	2022	42.230	2.078	-214	44.094	-4.201	39.893
	2023	44.094	0	-536	43.558	-4.201	39.357
	Δ	1.864	-2.078	-322	-536	0	-536
1f. Regionale Restauratie- fonds-hypotheke	2022	50.791	3.094	-3.944	49.941	0	49.941
	2023	49.941	11.903	-3.163	58.681	0	58.681
	Δ	-850	8.809	781	8.740	0	8.740
1g. Cultuurfonds-hypotheke	2022	29.870	5.787	-3.090	32.567	0	32.567
	2023	32.567	6.818	-2.124	37.261	0	37.261
		2.697	1.031	966	4.693	0	4.693
1h. Overige leningen	2022	341	53	-122	272	0	272
	2023	272	0	-67	205	0	205
	Δ	-69	-53	55	-67	0	-67
1i. Aanvullende leningen	2022	401.879	84.462	-33.813	452.528	-1.584	450.944
	2023	452.528	24.627	-39.894	437.261	-2.730	434.531
	Δ	50.649	-59.835	-6.081	-15.267	-1.146	-16.413
Totaal	2022	931.863	151.270	-69.164	1.013.969	-10.957	1.003.012
Totaal	2023	1.013.969	113.342	-74.577	1.052.734	-11.484	1.041.250
Totaal	Δ	82.106	-37.928	-5.413	38.765	-527	38.238

De voorziening insolventie is in 2023 met 0,5 miljoen euro toegenomen en heeft voornamelijk betrekking op een dotatie voorziening insolventie aanvullende leningen (1,1 miljoen euro) en een vrijval voorziening insolventie Restauratiefonds-hypotheek (0,6 miljoen euro).

Restauratiefonds-hypotheek

De Restauratiefonds-hypotheek is een lening voor restauraties en onderhoud aan rijksmonumenten. Deze rijksmonumenten kunnen zowel vallen onder de categorie woonhuizen als niet-woonhuizen. De gemiddelde resterende looptijd van deze portefeuille is 15 jaar (2022: 15 jaar). De Restauratiefonds-hypotheek worden verstrekt op basis van hypothecaire zekerheid, waarbij het recht van de eerste of hogere hypotheek wordt gevestigd op het onderpand. Deze zijn meegenomen in de bepaling van de voorziening voor insolventie. De hoogte van de voorziening voor insolventie van de leningenportefeuille Restauratiefonds-hypotheek is afgenomen in vergelijking met voorgaand jaar. De gemiddelde rente over de Restauratiefonds-hypotheek bedraagt 1,4% (1,4% in 2022).

Restauratiefondsplus-hypotheek

De Restauratiefondsplus-hypotheek is een lening specifiek voor restauraties en herbestemmingsprojecten in de categorie niet-woonhuizen, die worden verstrekt vanuit het Revolving Fund Restauratiefondsplus-hypotheek. Deze leningen kennen veelal een hoger risicoprofiel dan de Restauratiefonds-hypotheek vanwege de lagere verhandelbaarheid van de te financieren monumenten en doordat de onderliggende verdienmodellen nog vaak moeten worden bewezen. De gemiddelde resterende looptijd van deze portefeuille is 24 jaar (2022: 24 jaar). De Restauratiefondsplus-hypotheek worden verstrekt op basis van hypothecaire zekerheid, waarbij het recht van de eerste of hogere hypotheek wordt gevestigd op het onderpand. Deze zijn meegenomen in de bepaling van de voorziening voor insolventie. De gemiddelde rente over de Restauratiefondsplus-hypotheek bedraagt 1,5% (1,5% in 2022).

Duurzame Monumenten-Leningen

De Duurzame Monumenten-Lening is een lening specifiek voor duurzame maatregelen in een rijksmonument. Deze leningen worden sinds 2017 verstrekt uit het Revolving Fund Duurzame Monumenten-Leningen. De gemiddelde resterende looptijd van deze portefeuille is 26 jaar (2022: 26 jaar). De Duurzame Monumenten-Leningen worden verstrekt op basis van hypothecaire zekerheid, waarbij het recht van de eerste of hogere hypotheek wordt gevestigd op het onderpand. De gemiddelde rente over de Duurzame Monumenten-Leningen bedraagt 1,5% (1,4% in 2022).

Duurzame Monumentenplus-Leningen

De Duurzame Monumentenplus-Leningen zijn leningen specifiek voor restauratie-, verduurzamings- en herbestemmingsprojecten in de categorie niet-woonhuizen, die worden verstrekt vanuit het Revolving Fund Duurzame Monumentenplus-Leningen. De gemiddelde resterende looptijd van deze portefeuille is 27 jaar (2022: 27 jaar). De Duurzame Monumentenplus-Leningen worden verstrekt op basis van hypothecaire zekerheid, waarbij het recht van de eerste of hogere hypotheek wordt gevestigd op het onderpand. Deze zijn meegenomen in de bepaling van de voorziening voor insolventie. De gemiddelde rente over de Duurzame Monumentenplus-Leningen bedraagt 1,5% (1,4% in 2022).

Opengestelde Monumenten-Leningen

De Opengestelde Monumenten-Leningen worden zonder zekerheden verstrekt. Deze zijn meegenomen in de bepaling van de voorziening voor insolventie. De gemiddelde resterende looptijd van deze portefeuille is 12 jaar (2022: 13 jaar). De gemiddelde rente over de Opengestelde Monumenten-Leningen bedraagt 1,0% (1,0% in 2022).

Regionale Restauratiefonds-hypotheek

De Regionale Restauratiefonds-hypotheek zijn verstrekte leningen uit de Regionale Restauratiefondsen. Deze leningen worden verstrekt onder het recht van hypotheek en meestal voor risico van de desbetreffende gemeenten, provincies of fondsen. Deze zijn meegenomen in de bepaling van de voorziening voor insolventie. De gemiddelde resterende looptijd van deze portefeuille is 18 jaar (2022: 18 jaar). De gemiddelde rente over de Regionale Restauratiefonds-hypotheek bedraagt 1,5% (1,5% in 2022).

Cultuurfonds-hypotheek

De Cultuurfonds-hypotheek zijn verstrekte leningen uit deels de provinciale Cultuurfondsen voor Monumenten en deels uit het Revolving Fund Restauratiefonds-hypotheek. Deze leningen worden verstrekt onder het recht van hypotheek en voor risico van het Cultuurfonds. Deze zijn meegenomen in de bepaling van de voorziening voor insolventie. De gemiddelde resterende looptijd van deze portefeuille is 21 jaar (2022: 21 jaar). De gemiddelde rente over de Cultuurfonds-hypotheek bedraagt 1,5% (1,5% in 2022).

Overige leningen

De overige leningen bestaan uit de Varend Monument-Lening, Mobiel Erfgoed-lening en de Kerken Nevenfunctie-Lening. De gemiddelde looptijd voor de overige leningen is 3 jaar (2022: 4 jaar). De gemiddelde rente over de overige leningen bedraagt 1,5% (1,4% in 2022).

Aanvullende leningen

Onder aanvullende leningen vallen de verstrekte leningen aan monumenteigenaren tegen marktconforme rentetarieven in de vorm van annuïteiten-, lineaire- en aflossingsvrije leningen. De gemiddelde resterende looptijd van deze portefeuille is 24 jaar (2022: 25 jaar). De gemiddelde rente over de aanvullende leningen bedraagt 2,7% (2,6% in 2022).

Als zekerheid voor bijna alle verstrekte leningen verkrijgt het Restauratiefonds het recht van hypotheek. De leningen betreffen veelal een tweede (of hogere) hypotheek. Voor een beperkt aantal overige leningen is in het verleden geen recht van hypotheek verkregen. Verder is een deel van de leningen onder borgstelling of garantie, zoals gemeentegarantie verstrekt.

02. Voorgefinancierd garantiefonds

	Bedrag 2023	Bedrag 2022
(x EUR 1.000)		
Stand per 1 januari	240	253
Af: mutatie	0	-13
Stand per 31 december	240	240

In het verleden zijn hypothecaire leningen verstrekt waarop een garantie is afgegeven voor rekening en risico van diverse gemeenten. Het Restauratiefonds heeft de stortingen in het garantiefonds voorgefinancierd, berekend op basis van de netto contante waarde op basis van een gewogen rente van 2,45% (2022: 2,96%). De netto contante waarde per 31 december 2023 bedraagt 0,2 miljoen euro.

Immateriële vaste activa

03. Implementatiekosten IT

	Bedrag 2023	Bedrag 2022
(x EUR 1.000)		
Stand per 1 januari	1.927	2.890
Af: afschrijving	-963	-963
Stand per 31 december	963	1.927

De immateriële vaste activa betreft de implementatiekosten van het IT-landschap van het Restauratiefonds als gevolg van de verzelfstandiging in 2020. De implementatiekosten IT worden in vijf jaar afgeschreven. Het IT-landschap is per 13 januari 2020 in gebruik genomen.

Materiële vaste activa

04. Verbouwingen

	Bedrag 2023	Bedrag 2022
(x EUR 1.000)		
Stand per 1 januari	58	27
Bij: investering	4	40
Af: afschrijving	-14	-9
Stand per 31 december	48	58

De verbouwingen betreft de inrichting van de kelder tot een studio die in 2021 in gebruik is genomen en verbouwingen ten behoeve van de kantoorruimte. De geactiveerde verbouwingskosten worden in vijf jaar afgeschreven.

05. IT Hardware

	Bedrag 2023	Bedrag 2022
(x EUR 1.000)		
Stand per 1 januari	47	35
Bij: investering	223	21
Af: afschrijving	-16	-9
Stand per 31 december	254	47

De IT Hardware betreft investeringen in IT Hardware zoals laptops en mobiele telefoons. In 2023 is er geïnvesteerd in de vervanging van laptops en beeldschermen. De geactiveerde IT Hardware worden na ingebruikname in vijf jaar afgeschreven.

06. Inventaris

	Bedrag 2023	Bedrag 2022
(x EUR 1.000)		
Stand per 1 januari	24	26
Bij: investering	28	4
Af: afschrijving	-10	-6
Stand per 31 december	42	24

De inventaris betreft de geactiveerde aankopen voor kantoorinrichting. In 2023 is er geïnvesteerd in de werkplekken en verbetering van akoestiek. De geactiveerde inventaris wordt na ingebruikname in vijf jaar afgeschreven.

Viottende activa

07. Vorderingen

	Bedrag 2023	Bedrag 2022
(x EUR 1.000)		
a. Overige vorderingen	7.758	9.948
b. Overlopende activa	3.447	813
c. Deposito's	85.000	68.000
Stand per 31 december	96.205	78.760

7a. Overige vorderingen

Rekeningen-courant met kredietrelaties, terug te ontvangen subsidies, nog te ontvangen overige rentebaten en overige vordering.

7b. Overlopende activa

De overlopende activa bestaan voornamelijk uit nog te ontvangen rentebaten, overige opbrengsten en vooruitbetaalde bedragen.

7c. Deposito's

Betreft aangetrokken deposito's bij de Rabobank (68 miljoen euro) en ING (17 miljoen euro). De deposito's hebben een looptijd <1 jaar.

08. Liquide middelen

	Bedrag 2023	Bedrag 2022
(x EUR 1.000)		
Bank	3.636	5.343
Ministerie van Financiën	252.670	309.352
Deposito's	170.000	102.000
Stand per 31 december	426.306	416.695

De liquide middelen bestaan uit: rekening-courant saldi bij het Ministerie van Financiën (waarvan 66,0 miljoen euro Garantiefonds Rijksmuseum, 2022: 51,2 miljoen euro) en rekening-courant saldi bij banken. De liquide middelen van het Garantiefonds Rijksmuseum is niet vrij beschikbaar.

De opgenomen deposito's onder de liquide middelen zijn afgesloten bij het Ministerie van Financiën (schatkistbankieren). Deposito's bij het Ministerie van Financiën kunnen uitsluitend voor het einde van de looptijd worden opgenomen, wanneer dit voortvloeit uit de bedrijfsvoering, tegen marktwaarde op basis van dagelijkse rentefixings.

Eigen Vermogen

Verloopoverzicht Eigen Vermogen 2023

(x EUR 1.000)	Stand per 31-12-2022	Kapitaal storting*	Kapitaal Onttrekking	Stand per 31-12-2023
09. Revolving Fund Restauratiefonds-hypotheke				
Bestemmingsfonds	213.394	0	60.033	153.361
Algemene reserve	104.718	4.300	0	109.018
Totaal	318.112	4.300	60.033	262.379
10. Revolving Fund Restauratiefondsplus-hypotheke				
Bestemmingsfonds	162.950	25.000	0	187.950
Algemene reserve	13.351	2.406	0	15.757
Totaal	176.301	27.405	0	203.707
11. Revolving Fund Duurzame Monumenten-Leningen				
Bestemmingsfonds	30.000	7.500	0	37.500
Algemene reserve	631	303	0	934
Totaal	30.631	7.803	0	38.434
12. Revolving Fund Duurzame Monumentenplus-Leningen				
Bestemmingsfonds	47.900	35.000	0	82.900
Algemene reserve	1.105	798	0	1.903
Totaal	49.005	35.798	0	84.803
13. Revolving Fund Opengestelde Monumenten-Leningen				
Bestemmingsfonds	66.062	0	0	66.062
Algemene reserve	683	438	0	1.121
Totaal	66.745	438	0	67.183
Totaal Revolving Fund bestemmingsfonds	520.306	67.500	60.033	527.773
Totaal Revolving Fund algemene reserve	120.488	8.245	0	128.733
14. Bestemmingsreserve IT-Investeringen				
	1.728	0	858	870
15. Bestemmingsreserve liquidatie-uitkering Fondsenbeheer NL				
	1.994	0	25	1.969
16. Bestemmingsreserve pilot BES-eilanden				
	0	1.000	0	1.000
Totaal	644.515	76.745	60.915	660.345

* Inclusief resultaatverdeling in de algemene reserve

Verloopoverzicht Eigen Vermogen 2023

(x EUR 1.000)	Stand per 31-12-2021	Kapitaal storting*	Kapitaal Onttrekking	Stand per 31-12-2022
9. Revolving Fund Restauratiefonds-hypotheke				
Bestemmingsfonds	212.521	6.033	-5.160	213.394
Algemene reserve	103.654	1.064	0	104.718
Totaal	316.175	7.097	-5.160	318.112
10. Revolving Fund Restauratiefondsplus-hypotheke				
Bestemmingsfonds	162.950	0	0	162.950
Algemene reserve	10.571	2.780	0	13.351
Totaal	173.521	2.780	0	176.301
11. Revolving Fund Duurzame Monumenten-Leningen				
Bestemmingsfonds	30.000	0	0	30.000
Algemene reserve	392	239	0	631
Totaal	30.392	239	0	30.631
12. Revolving Fund Duurzame Monumentenplus-Leningen				
Bestemmingsfonds	39.900	8.000	0	47.900
Algemene reserve	577	528	0	1.105
Totaal	40.477	8.528	0	49.005
13. Revolving Fund Opengestelde Monumenten-Leningen				
Bestemmingsfonds	66.062	0	0	66.062
Algemene reserve	260	423	0	683
Totaal	66.322	423	0	66.745
Totaal Revolving Fund bestemmingsfonds	511.433	14.033	-5.160	520.306
Totaal Revolving Fund algemene reserve	115.454	5.034	0	120.488
14. Bestemmingsreserve IT-Investeringen				
	2.585	0	-858	1.728
15. Bestemmingsreserve liquidatie-uitkering Fondsenbeheer NL				
	2.994	0	-1.000	1.994
Totaal	632.526	19.112	-7.123	644.515

* Inclusief resultaatverdeling in de algemene reserve

Het Revolving Fund wordt gebruikt om leningen te verstrekken aan monumenteigenaren. De bestemming hiervoor verschilt per portefeuille. Het Revolving Fund bestaat uit een bestemmingsfonds, ontstaan door stortingen van het ministerie van OCW, en een algemene reserve, ontstaan door toevoegingen van het resultaat vanaf het vormen van het bestemmingsfonds.

Verdeling van het saldo baten en lasten na mutatie bestemmingsfonds en -reserve:

De rentebaten zijn opgenomen in de algemene reserve van de revolving funds, de rentebaten van overige revolving funds zijn opgenomen in het revolving fund Restauratiefonds-hypotheek. De algemene reserve van het sub-revolving fund Caribisch deel van het Koninkrijk wordt tevens gemuteerd met het koersresultaat. Het saldo van de resterende baten en lasten wordt gemuteerd op de algemene reserve van het revolving fund Restauratiefonds-hypotheek.

09. Revolving Fund Restauratiefonds-hypotheek

Het Revolving Fund bestaat uit het revolving fund Restauratiefonds-hypotheek en een aantal sub-revolving funds, te weten: Kerken Nevenfunctie-Lening, Caribisch deel van het Koninkrijk, Duurzame Scholenfonds voor Monumenten en het aandeel van het Restauratiefonds in fondsen van derden, te weten: Cultuurfondsen en Varend Erfgoed.

In 2023 is er een kapitaal onttrekking geweest als gevolg van overheveling van middelen geweest van 60,0 miljoen ten behoeve van:

- » Revolving Fund Restauratiefondsplus- hypotheek voor 25,0 miljoen euro
- » Revolving Fund Duurzame Monumenten-Leningen voor 7,5 miljoen euro
- » Revolving Fund Duurzame Monumentenplus-Leningen voor 27,5 miljoen euro

Het totale aandeel van de stortingen, door het Restauratiefonds, in het sub-revolving fund Cultuurfondsen voor Monumenten is ultimo 2023 6,1 miljoen euro.

De algemene reserve is ontstaan door toevoegingen van de resultaatverdeling. In 2023 is 4,3 miljoen euro van het totaal resultaat van 8,2 miljoen euro aan de algemene reserve toegevoegd. (2022: 1,1 miljoen euro).

10. Revolving Fund Restauratiefondsplus-hypotheek

In 2023 is er een kapitaalstorting van 25 miljoen euro als gevolg van overheveling van middelen vanuit het Revolving Funds Restauratiefonds-hypotheek.

De algemene reserve is ontstaan door toevoegingen van de resultaatverdeling. In 2023 is 2,4 miljoen euro van het totaal resultaat van 8,2 miljoen euro toegevoegd aan de algemene reserve (2022: 2,8 miljoen euro).

11. Revolving Fund Duurzame Monumenten-Leningen

In 2023 is er een kapitaalstorting van 7,5 miljoen euro als gevolg van overheveling van middelen vanuit het Revolving Funds Restauratiefonds-hypotheek.

De algemene reserve is ontstaan door toevoegingen van de resultaatverdeling. In 2023 is 0,3 miljoen euro van het totaal resultaat van 8,2 miljoen euro toegevoegd aan de algemene reserve (2022: 0,2 miljoen euro).

12. Revolving Fund Duurzame Monumentenplus-Leningen

Dit Revolving Fund wordt gebruikt om laagrentende leningen te verstrekken aan monumenteigenaren ten behoeve van duurzaamheid in de categorie niet-woonhuizen.

Vanuit het ministerie van OCW heeft er in 2023 een kapitaalstorting plaatsgevonden van 7,5 miljoen euro (2022: 8 miljoen euro) vanwege het grote aantal aanvragen. Daarnaast heeft er een overheveling plaatsgevonden vanuit het Revolving Funds Restauratiefonds-hypotheek van 27,5 miljoen euro.

De algemene reserve is ontstaan door toevoegingen van de resultaatverdeling. In 2023 is 0,8 miljoen euro van het totaal resultaat van 8,2 miljoen euro toegevoegd aan de algemene reserve (2022: 0,5 miljoen euro).

13. Revolving Fund Opengestelde Monumenten-Leningen

De algemene reserve is ontstaan door toevoegingen van de resultaatverdeling. In 2023 is 0,4 miljoen euro van het totaal resultaat van 8,2 miljoen euro toegevoegd aan de algemene reserve (2022: 0,4 miljoen euro).

In 2024 wordt het niet verstrekte deel van de ontvangen kapitaalstorting (70 miljoen euro) ten behoeve van de Opengestelde Monumenten-Leningen teruggestort aan OCW. De totale kapitaalonttrekking is naar verwachting 25,6 miljoen euro.

14. Bestemmingsreserve IT-investeringen

Na goedkeuring van het ministerie van OCW is er in 2019 een bedrag van 4,3 miljoen euro onttrokken uit het bestemmingsfonds voor investeringen in het IT-landschap. Deze post valt gelijktijdig vrij met de gerelateerde afschrijvingen. In 2023 is 0,9 miljoen euro onttrokken uit het bestemmingsfonds voor de afschrijving van het IT-landschap.

15. Bestemmingsreserve liquidatie-uitkering

Fondsenbeheer Nederland

Door de opheffing van Stichting Aandelen Fondsenbeheer Nederland in 2021 heeft het Restauratiefonds een deel van de liquidatie-uitkering ontvangen. De onttrekking van 25K euro in 2023 betreft een schenking aan het Monumentenfonds Noord-Holland t.b.v. een CRM systeem dat verdere optimalisaties en efficiency geeft.

16. Bestemmingsreserve pilot BES-eilanden

In 2023 is een kapitaalstorting geweest van 1,0 miljoen euro. Dit betreft een pilot ter grootte voor het financieel ondersteunen van particuliere eigenaren van monumentale/cultuurhistorisch waardevolle woningen op de BES-eilanden. Doel van de pilot is ten eerste het stimuleren van behoud en herstel van historische woningen op de BES-eilanden. De verwachting is dat succesvolle projecten leiden tot meer vraag. Hiermee kan een proces van stads- en dorpsvernieuwing op gang gebracht worden. Het tweede doel is te experimenteren met een financieel instrument, specifiek voor particuliere woonhuiseigenaren. Deze doelgroep heeft moeilijk toegang tot financiering, met als huidige resultaat verloedering van woningen en daarmee het historische dorps- of stadsgezicht. Ten derde willen we hiermee bereiken dat dit deel van de woningvoorraad bereikbaar blijft voor de oorspronkelijke eilandbewoners die anders steeds meer in de verdrukking dreigen te komen.

Langlopende schulden

17. Onderhandse leningen o/g

(x EUR 1.000)	Bedrag 2023	Rente	Bedrag 2022	Rente
Stand per 1 januari	286.700	0,37%	302.500	0,36%
Bij: opgenomen	87.000	2,17%	44.500	-0,30%
Af: aflossingsverplichting < 1 jaar	-61.950	0,27%	-60.300	-0,24%
Stand per 31 december	311.750	0,89%	286.700	0,37%

Voor de aangetrokken gelden is de Achterborgovereenkomst van de Nederlandse staat van toepassing. De aan de Achterborgovereenkomst te ontfangen zekerheid is voor de financiers gelijk aan het bedrag van de schuldrest per balansdatum. De maximum dekking onder de Achterborgovereenkomst is 380,0 miljoen euro. In 2023 is overeengekomen dat per 1 januari 2024 de Achterborgovereenkomst wordt opgehoogd tot 500 miljoen euro.

De looptijden van de onderhandse leningen zijn als volgt:

- schuldrest met een looptijd >1 jaar en ≤5 jaar: 194,8 miljoen euro (gemiddelde rentevoet: 0,74%);
- schuldrest met een looptijd >5 jaar: 117 miljoen euro (gemiddelde rentevoet: 1,14%).

18. Regionale Restauratiefondsen

(x EUR 1.000)	Bedrag 2023	Bedrag 2022
Stand per 1 januari	75.909	74.408
Bij: gestort door samenwerkingspartners	19.536	1.000
rente	803	764
credirente rekening-courant	1.115	81
Af: opgenomen	-1.592	-94
beheervergoeding	-264	-250
Stand per 31 december	95.507	75.909

Onder deze post vallen verschillende rekeningen-couranten met partners (met name provincies en gemeenten) waarbij geen looptijd is afgesproken. Ultimo 2023 is er 58,7 miljoen euro (2022: 49,9 miljoen euro) aan Regionale Restauratiefondshypotheek verstrekt.

In 2023 is er door de volgende samenwerkingspartners 19,5 miljoen euro gestort:

- » Gelders Monumentenfonds 2023 (15,0 miljoen euro)
- » Verduurzaming UNESCO Werelderfgoed Drentse Koloniën van Weldadigheid (3,5 miljoen euro)
- » Utrechts Wervenfonds (0,5 miljoen euro)
- » Maassterdam Monumentenfonds (0,3 miljoen euro)
- » Monumentenfonds 1818 (0,2 miljoen euro)

In 2023 is er door de volgende samenwerkingspartners 1,6 miljoen euro opgenomen:

- » Elisabeth Strouven Monumentenfonds-hypotheek (1,5 miljoen euro)
- » Standaard Regionaal Restauratiefonds Breda (0,1 miljoen euro)

19. Provinciale Cultuurfondsen voor Monumenten

	Bedrag 2023	Bedrag 2022
(x EUR 1.000)		
Stand per 1 januari	34.886	32.949
Bij: gestort door het Cultuurfonds	0	1.650
rente	444	409
creditrente rekening-courant	153	19
Af: beheervergoeding	-158	-141
Stand per 31 december	35.325	34.886

Onder deze post vallen verschillende rekeningen-couranten met het Cultuurfonds waarbij geen looptijd is afgesproken. Ultimo 2023 is er 33,0 miljoen euro gestort in Provinciale Cultuurfondsen voor Monumenten waarvan 27,4 miljoen euro door het Cultuurfonds en 6,1 miljoen euro door het Restauratiefonds.

Ultimo 2023 is er 37,3 miljoen euro (2022: 32,6 miljoen euro) aan Cultuurfonds-hypotheken verstrekt waarvan het aandeel van het Cultuurfonds is opgenomen in deze tabel 31,6 miljoen euro (2022: 28,2 miljoen euro).

20. Subsidie-op-termijn

	Bedrag 2023	Rente	Bedrag 2022	Rente
(x EUR 1.000)				
Stand per 1 januari	5.253	4,27%	8.859	5,74%
Bij: rente	171		275	
Af: uitgekeerd	-1.683		-3.881	
Stand per 31 december	3.741	4,39%	5.253	4,27%

Onder de post Subsidie-op-termijn vallen subsidies die door het Restauratiefonds worden uitbetaald na het verstrijken van een vastgestelde termijn van meerdere jaren. In 2019 zijn voor deze subsidieregeling de laatste voorlopige beschikkingen afgegeven waardoor deze post afloopt.

Kortlopende schulden

21. Onderhandse leningen o/g

	Bedrag 2023	Bedrag 2022
(x EUR 1.000)		
Stand per 1 januari	60.300	62.250
Af: afgelost	-60.300	-62.250
Bij: onderhandse leningen < 1 jaar	61.950	60.300
Stand per 31 december	61.950	60.300

Onderhandse leningen die komend jaar volledig worden afgelost.

22. Sim-subsidies

	Bedrag 2023	Bedrag 2022
(x EUR 1.000)		
Stand per 1 januari	84.571	70.095
Af: uitbetalingen	-61.061	-59.269
Bij: stortingen	81.743	73.745
Stand per 31 december	105.253	84.571

De Sim-subsidie betreft de Subsidie instandhouding rijksmonumenten. Deze instandhoudingssubsidie is bedoeld om het rijksmonument in goede staat te houden. De regeling bevordert sober en doelmatig onderhoud, waarbij de werkzaamheden worden uitgevoerd op basis van een 6-jarig instandhoudingsplan. Het moet gaan om een rijksmonument, dat voor deze regeling niet wordt beschouwd als woonhuis.

23. Overige kortlopende schulden

	Bedrag 2023	Bedrag 2022
(x EUR 1.000)		
a. Nog uit te betalen subsidies	132.900	141.839
b. Rekening-courant gemeenten en provincies	7.425	7.360
c. Garantiefonds Rijksmusea	65.986	56.346
d. Garantiefondsen gemeenten	3.937	3.811
e. Bouwrekeningen	72.460	92.800
f. Terugontvangen subsidies	2.449	2.056
g. Vooruit ontvangen instellings- en overige subsidies	180	116
h. Overige schulden	1.708	1.488
i. Overlopende passiva	2.181	1.424
j. Vennootschapsbelasting	2.210	1.386
Stand per 31 december	291.436	308.626

23a. Nog uit te betalen subsidies

Subsidies worden uitbetaald aan de begunstigde op basis van declaraties of volgens een vooraf vastgesteld betaalritme (Uniform Subsidie Kader).

(x EUR 1.000)	Bedrag	Bedrag
	2022	2021
1. Subsidieregeling restauratie rijksmonumenten	14.919	20.812
2. Herbestemming	1.854	1.429
3. Rijksmonumenten Groningen	10.309	9.771
4. Rijksmonumenten Friesland	87	99
5. Woonhuisregeling	62.688	68.338
6. Iconische monumenten	33.678	34.518
7. Regeling Klinkend Erfgoed	1.357	2.240
8. Ontzorgingsprogramma verduurzamingsopgave	2.542	0
9. Agrarisch Erfgoed Nederland	2.039	2.831
10. Provinciale subsidie Fryslân agrarisch- en niet agrarisch gebruik	3.427	1.802
Stand per 31 december	132.900	141.839

In 2022 zijn de nog uit te betalen subsidies in tabel 23a.9 t/m 23a.10 gerubriceerd onder 25.10 Overige schulden waardoor er een verschuiving is ontstaan.

23b. Rekening-courant gemeenten en provincies

Rekening-courant faciliteiten met gemeenten en provincies, die per balansdatum een creditstand tonen.

23c. Garantiefonds Rijksmusea

Garantiefonds dat het ministerie van OCW heeft gevormd ter dekking van de risico's van financieringen van rijksmusea.

Verschillende rijksmusea zijn inmiddels leningen aangegaan bij de schatkist ten behoeve van investeringen in hun gebouwen.

23d. Garantiefondsen gemeenten

Door gemeenten bij het Restauratiefonds aangehouden garantiefondsen ter dekking van eventuele verliezen op financieringen verstrekt onder gemeentegarantie.

23e. Bouwrekeningen

Bouwrekeningen die per 31 december 2023 een creditsaldo tonen en is het gevolg van nog niet opgenomen bedragen bij al ingegane leningen.

23f. Terugontvangen subsidies

	Bedrag 2023	Bedrag 2022
(x EUR 1.000)		
Stand per 1 januari	2.056	1.564
Bij: lager vastgestelde subsidies	7.189	6.633
Af: terugontvangen subsidies	-6.780	-6.102
oninbare vorderingen	-16	-39
Stand per 31 december	2.449	2.056

De terugontvangen subsidies bestaat uit terugontvangen Rijks- en overige subsidies.

23g. Vooruit ontvangen instellings- en overige subsidies

Betreft het saldo van de vooruit ontvangen subsidies minus de uitnutting subsidies.

» Saldo instellingssubsidie € 157K

» Saldo overige subsidie € 23K

23h. Overige schulden

De overige schulden betreffen voornamelijk personeelsreserveringen.

23i. Overlopende passiva

Dit betreft voornamelijk nog te betalen rente aan lening verstrekkers en crediteuren.

23j. Vennootschapsbelasting

Betreft de schuld in het kader van de vennootschapsbelasting

11.6 Niet uit de balans blijvende verplichtingen

	Bedrag 2023	Bedrag 2022
Leningen u/g (x EUR 1.000)		
ACTIVA		
Geoffreerde leningen		
a. Restauratiefonds-hypotheke	1.108	1.041
b. Restauratiefondsplus-hypotheke	2.355	5.725
c. Duurzame Monumenten-Leningen	879	457
d. Duurzame Monumentenplus-Leningen	1.064	3.894
e. Regionale Restauratiefonds-hypotheke	2.746	487
f. Cultuurfonds-hypotheke	240	977
g. Aanvullende leningen	6.806	2.235
Totaal	15.198	14.817

	Bedrag 2023	Bedrag 2022
Onderhandse leningen o/g (x EUR 1.000)		
PASSIVA		
<i>Reeds gecontracteerd maar nog niet ingegaan</i>		
Leningen o/g	48.500	89.000
<i>Verdeling leningen o/g (x EUR 1.000)</i>		
Bank Nederlandse Gemeenten	35.000	82.000
Nederlandse Waterschapsbank	13.500	7.000
Totaal	48.500	89.000

Offertes

Bij offertes heeft het Restauratiefonds zich gecommitteerd tot het verstrekken van een lening, maar de lening is per jaareinde nog niet gepasseerd. Per 31 december 2023 zijn er geen leningen waarvan de akte wel is gepasseerd bij de notaris maar nog niet zijn ingegaan.

Reeds gecontracteerd, maar nog niet ingegane leningen o/g

Conform het Restauratiefonds Treasury Statuut mogen eigen liquiditeiten voor een periode van maximaal een jaar worden gebruikt voor het funden van aanvullende leningen, de zogenaamde Delayed Start Funding (DSF). In dit geval worden met externe financiële instellingen op maandelijks basis leningen contracten afgesloten, maar de daadwerkelijke opname vindt dan pas over maximaal een jaar plaats. Per balansdatum zijn DSF verplichtingen aangegaan met de BNG voor 35 miljoen euro en de NWB voor 13,5 miljoen euro. Deze daling ten opzichte van 2022 is het gevolg van het toepassen van DSF vanwege het bereiken van de limiet van de bestaande achterborg.

Renteswaps

In het verleden is een deel van het renterisico afgedekt door middel van renteswaps, volgens het toen geldende beleid. De marktwaarde van de renteswaps per balansdatum bedraagt 50k euro (2022: 0,2 miljoen euro negatief). In de afgesloten renteswapovereenkomsten zijn geen verplichtingen opgenomen om op verzoek van de bank liquiditeiten bij te storten ter dekking van risico's (margeverplichtingen). Per balansdatum is een effectiviteitstoets uitgevoerd op de kritische kenmerken van de hedge relatie. Uit deze toets is gebleken dat de ingezette financiële instrumenten, de renteswaps, effectief zijn. Op basis van kostprijs-hedge-accounting en het hedgebeleid is om die reden geen voorziening nodig.

Het Restauratiefonds heeft per ultimo van het jaar payer swaps uitstaan met een nominale hoofdsom op balansdatum van 5 miljoen euro (2022: 9,5 miljoen euro), waarbij een vaste rente wordt betaald van gemiddeld 0,87 % (2022: 1,10%) en een variabele rente wordt ontvangen op basis van het 6-maands Euribor. De laatste overeenkomst loopt af per 1 november 2024.

Bankgarantie

Het Restauratiefonds huurt vanaf 1 januari 2020 het pand aan de Utrechtseweg 12 in Amersfoort. Hiertoe is er een bankgarantie gesteld ten behoeve van de verhuurder. Deze bankgarantie betreft een bedrag van 44 duizend euro, te weten drie maanden huurpenningen. Dit staat op een geblokkeerde rekening.

Huurverplichtingen

De huurverplichting loopt tot en met 31 december 2026. Het huurcontract is opzegbaar met een opzegtermijn van 12 maanden. De huurtermijn is 221 duizend euro per jaar.

11.7 Toelichting staat van baten en lasten

Over geheel 2023 is het saldo van baten en lasten, na mutatie bestemmingsfonds en -reserve, uitgekomen op 8,2 miljoen euro (2022: 5,0 miljoen euro). De belangrijkste verklaringen voor de toename van het resultaat ten opzichte van 2022 zijn:

- » Het renteresultaat is 1,6 miljoen euro hoger.
- » De ontvangen behandelkosten zijn 0,2 miljoen euro lager.
- » De overige baten zijn 8,1 miljoen euro hoger.
- » De personeelslasten zijn met 1,2 miljoen euro gestegen.
- » De mutatie voorziening insolventie is 2,1 miljoen euro hoger.
- » De overige lasten zijn 0,7 miljoen euro hoger.
- » Hogere vennootschapsbelasting van 1,4 miljoen euro.
- » Hogere onttrekking uit het bestemmingsfonds en -reserve van 0,1 miljoen euro.
- » Dotatie aan het bestemmingsfonds en -reserve van 1,0 miljoen euro.

24. Renteresultaat

	Gerealiseerd	Begroting	Gerealiseerd
(x EUR 1.000)	2023	2023	2022
Laagrentende leningen Restauratiefonds-hypotheek	3.112	2.844	3.272
Laagrentende leningen Restauratiefondsplus-hypotheek	2.434	2.377	2.214
Laagrentende leningen Duurzame Monumenten-Lening	298	243	238
Laagrentende leningen Duurzame Monumentenplus-Lening	789	724	527
Laagrentende leningen Opengestelde Monumenten-Lening	438	423	423
Aanvullende leningen	8.181	7.263	7.042
Overige leningen	1	75	-58
Totaal renteresultaat	15.253	13.949	13.658

Het renteresultaat van het Restauratiefonds (verstrekke leningen aan monumenteigenaren) is in 2023 met circa 1,6 miljoen euro toegenomen ten opzichte van 2022.

25. Ontvangen behandelingskosten

	Gerealiseerd	Begroting	Gerealiseerd
(x EUR 1.000)	2023	2023	2022
Behandelingskosten financieringen	930	609	1.121
Totaal ontvangen behandelingskosten	930	609	1.121

De ontvangen behandelingskosten zijn kosten die aan klanten in rekening worden gebracht door het opstellen van offertes.

Er zijn verschillende tarieven voor de verschillende diensten (eigenaar bewoner en eigenaar verhuurder).

Voor zakelijke financieringen wordt er 1,0% berekend voor leningen tot 1 miljoen euro, voor leningen groter dan 1 miljoen euro geldt er een tarief van 0,5%. Voor de Monumenten-hypotheek wordt over alle leningen een tarief van 1,0% berekend.

26. Overige baten en lasten

	Gerealiseerd	Begroting	Gerealiseerd
(x EUR 1.000)	2023	2023	2022
Koersresultaat	17	0	65
Overige rentebaten	11.524	3.000	1.590
Creditrente rekening-courant	-2.171	0	0
Debetrente rekening-courant	54	0	0
Instellings- en overige subsidies	475	485	233
Beheervergoeding	422	400	391
Overige baten	271	291	224
Totaal overige baten	10.592	4.176	2.503

De overige rentebaten zijn 8,5 miljoen hoger dan begroot. Dit komt door de rente die gedurende 2023 op relatief hoog niveau is gebleven. De overige rentebaten heeft betrekking op rente op deposito's (6 miljoen euro) en rente over liquide middelen bij MINFIN en Rabobank (5,5 miljoen euro).

Door de rente die gedurende 2023 is toegenomen is er over de uitstaande rekening-courant saldi 2,2 miljoen euro creditrente vergoed. Over de rekening-courant posities met een negatief saldo is er 54K aan debetrente gerealiseerd. Over de rekening-couranten met het ministerie van OCW is geen rente verschuldigd of te vorderen.

De beheervergoeding wordt berekend over de Regionale Restauratiefonds-hypotheken en de overige laagrentende leningen over de uitstaande restschuld per balansdatum (0,5% over uitstaande restschuld). In 2023 is er een beheervergoeding van 0,4 miljoen euro gerealiseerd.

27. Personeelslasten

	Gerealiseerd	Begroting	Gerealiseerd
(x EUR 1.000)	2023	2023	2021
a. Salarissen	5.433	5.603	4.656
b. Pensioenpremie	425	531	394
c. Sociale lasten	761	974	660
d. Inleenkrachten	2.280	1.012	1.890
e. Overige personeelslasten	583	305	703
Totaal personeelslasten	9.482	8.425	8.303

Gemiddeld zijn er in 2023 73,6 fte (intern: 59,7 fte en extern: 13,9 fte) werkzaam voor het Restauratiefonds (2022: gemiddeld 69,0 intern: 56,5 fte en extern: 12,5 fte).

De personeelslasten zijn in 2023 met 1,2 miljoen euro toegenomen ten opzichte van 2022. De salarissen zijn toegenomen door de stijging van het gemiddeld aantal fte en de nieuwe salarisstructuur. De kosten voor inleenkrachten zijn in 2023 toegenomen met 0,4 miljoen euro.

Het pensioen van de medewerkers van het Restauratiefonds is bij verzekeringsmaatschappij Zwitserleven ondergebracht. Het Restauratiefonds heeft een beschikbare premieregeling op basis van een leeftijdsafhankelijke staffel, het beleggingsrisico ligt bij de deelnemers. Het pensioengevend salaris bedraagt 12 maal het maandsalaris plus 8,33% vakantiegeld. De werknemersbijdrage is 4,8% van de pensioengrondslag.

28. Mutatie voorziening insolventie

	Gerealiseerd	Begroting	Gerealiseerd
(x EUR 1.000)	2023	2023	2022
Mutatie voorziening insolventie	-527	1.000	1.596
Totaal mutatie voorziening	-527	1.000	1.596

De dotatie voorziening is in 2023 0,5 miljoen euro en heeft voornamelijk betrekking op een dotatie voorziening insolventie aanvullende leningen (1,1 miljoen euro) en een vrijval voorziening insolventie Restauratiefonds-hypotheken (0,6 miljoen euro).

29. Overige bedrijfslasten

	Gerealiseerd	Begroting	Gerealiseerd
(x EUR 1.000)	2023	2023	2022
Bestuurskosten	88	85	75
Communicatiekosten	266	329	271
E-business	122	130	110
Marketingkosten	25	95	64
Advieskosten	653	1.016	781
IT lasten	1.853	1.953	1.282
Algemene kosten	398	624	360
Onderzoekskosten	20	38	19
Huisvestingskosten	437	467	364
Afschrijvingskosten IT-investeringen	963	963	963
Afschrijvingskosten Materiële vaste activa	40	29	24
Projectkosten	686	605	590
Totaal overige lasten	5.551	6.334	4.903

In 2023 zijn de overige lasten met 0,6 miljoen euro toegenomen. De toename is voornamelijk veroorzaakt door hogere IT lasten (0,6 miljoen euro), hogere projectkosten (0,1 miljoen euro) en lagere advieskosten (0,1 miljoen euro).

30. Vennootschapsbelasting

	Gerealiseerd	Begroting	Gerealiseerd
(x EUR 1.000)	2023	2023	2022
Resultaat voor belastingen	11.216	2.974	5.672
Totaal fiscaal resultaat	11.216	2.974	5.672
Vennootschapsbelasting	2.854	752	1.421
Effectieve belastingdruk	25,4%	25,3%	25,1%

In 2023 bedraagt het VPB tarief 19% tot 200.000 euro en 25,8% over het meerdere. In 2022 was dit 15% tot 395.000 euro en 25,8% over het meerdere.

31. Bestemmingsfonds en -reserve onttrekking

In 2023 is de afschrijving van het IT-landschap vanuit het bestemmingsreserve IT-investering onttrokken.

	Gerealiseerd	Begroting	Gerealiseerd
(x EUR 1.000)	2023	2023	2022
Bestemmingsreserve IT-investeringen	858	860	858
Bestemmingsreserve liquidatie-uitkering Fondsenbeheer Nederland	25	0	0
Totaal bestemmingsfonds en -reserve onttrekking	883	860	858

32. Bestemmingsfonds en -reserve dotatie

	Gerealiseerd	Begroting	Gerealiseerd
(x EUR 1.000)	2023	2023	2022
Bestemmingsfonds terugontvangen subsidies	0	0	-75
Bestemmingsreserve pilot BES-eilanden	-1.000	0	0
Totaal bestemmingsfonds en -reserve onttrekking	-1.000	0	-75

11.8 Rapportage Wet Normering Topinkomens (WNT)

De WNT is van toepassing op Stichting Nationaal Restauratiefonds. Het toepasselijke bezoldigingsmaximum is in 2023 € 223.000 (2022: € 216.000).

	U. Özcan	M.J.P.G. Nouwen	M.J.P.G. Nouwen	C.J.G. Dosker
Functiegegevens	Directeur / Bestuurder	Directeur / Bestuurder	Directeur / Bestuurder	Directeur / Bestuurder
Aanvang en einde functievervulling	10-01-2023 31-12-2023	01-01-2023 09-01-2023	01-10-2022 31-12-2022	01-01-2022 30-09-2022
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)	0,97	0,5	0,5	1,0
(Fictieve) Dienstbetrekking	ja	ja	ja	ja
Bezoldiging				
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	154.557	5.127	20.139	144.495
Beloningen betaalbaar op termijn (pensioen)	14.220	394	4.259	13.294
Totaal bezoldiging	168.777	5.521	24.398	157.789
Toepasselijke WNT-maximum	210.251	2.749	27.222	161.556
Motivering indien overschrijding	n.v.t.	Uitbetaalde vakantietoelage en niet genoten verlofuren	n.v.t.	n.v.t.
Toelichting op de vordering wegens onverschuldigde betaling	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.

	C.J.G. Dosker
Functiegegevens	Directeur / Bestuurder
Functie(s) bij beëindiging dienstverband	Directeur-bestuurder
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)	1,0
Jaar waarin dienstverband is beëindigd	2022
Uitkering wegens beëindiging van het dienstverband	
Overeengekomen uitkeringen wegens beëindiging dienstverband	75.000
Individueel toepasselijk maximum	75.000
Totaal uitkering wegens beëindiging dienstverband	75.000
Waarvan betaald in 2022	75.000
Onverschuldigd betaald en nog niet terugontvangen bedrag	n.v.t.
Reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan	n.v.t.
Toelichting op de vordering wegens onverschuldigde betaling	n.v.t.

De WNT-norm van toezichthoudende organen is gehanteerd. De vergoeding aan de leden van de raad van toezicht inclusief vergoeding voor gemaakte kosten (exclusief btw) bedraagt over 2023:

	W.J. Maas	F.A. Felten	F.A. Felten	J. Klijnsma	M.J.P.G. Nouwen	T. Chebti	B.N.W. de Bont	C. Portegies
Functiegegevens	Voorzitter	Lid RvT	Voorzitter RvT	Vice voorzitter	Lid	Lid	Vice voorzitter	Lid
Aanvang en einde functievervulling	01-01-23 25-04-23	01-04-23 25-04-23	26-04-23 31-12-23	01-01-23 16-02-23	10-01-23 31-12-23	01-01-23 31-12-23	01-01-23 31-12-23	01-04-23 31-12-23
Bezoldiging	7.893	822	15.951	2.422	18.836	18.836	14.083	8.880
Onverschuldigd betaald en nog niet terugontvangen bedrag	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Totaal bezoldiging	8.893	822	15.951	2.422	18.836	18.836	14.083	8.880
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	10.539	1.527	16.801	2.872	21.750	22.300	22.300	16.801
Motivering indien overschrijding	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.

Naast de hierboven vermelde topfunctionarissen zijn er geen overige functionarissen met een dienstbetrekking die in 2023 een bezoldiging boven het individueel toepasselijke drempelbedrag hebben ontvangen.

Conclusie

In het kader van de WNT wordt vermeld dat het Restauratiefonds in 2023 geen functionarissen in dienst heeft gehad, waarvan het belastbaar jaarloon uitsteeg boven de vastgestelde normbedragen die van toepassing zijn voor een desbetreffende stichting.

De vergoeding aan de leden van de raad van toezicht inclusief vergoeding voor gemaakte kosten (exclusief btw) bedraagt over 2022:

	W.J. Maas	J. Klijnsma	M.J.P.G. Nouwen	T. Chebti	B.N.W. de Bont
Functiegegevens	Voorzitter	Vice voorzitter	Lid	Lid	Lid
Aanvang en einde functievervulling	01-01-2022 31-12-2022	01-01-2022 31-12-2022	01-01-2022 30-09-2022	01-01-2022 31-12-2022	01-09-2022 31-12-2022
Bezoldiging	22.978	14.100	13.709	18.278	5.527
Onverschuldigd betaald en nog niet terugontvangen bedrag	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Totaal bezoldiging	22.978	14.100	13.709	18.278	5.527
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	32.400	21.600	16.156	21.600	7.220
Motivering indien overschrijding	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.

Naast de hierboven vermelde topfunctionarissen zijn er geen overige functionarissen met een dienstbetrekking die in 2022 een bezoldiging boven het individueel toepasselijke drempelbedrag hebben ontvangen.

11.9 Overige gegevens

Bestemming Saldo baten en lasten na mutatie bestemmingsfonds en -reserve van boekjaar 2023

De jaarrekening, zoals opgemaakt door het bestuur op 13 maart 2024, en de door het bestuur voorgestelde winstbestemming verwerkt in de jaarrekening, zijn besproken in en ongewijzigd vastgesteld door de raad van toezicht in haar vergadering van 25 april 2024.

Het saldo baten en lasten na mutatie bestemmingsfonds en -reserve van boekjaar 2023 ten bedrage van 8,2 miljoen euro is ten gunste van de algemene reserve gebracht als volgt:

- » 4,3 miljoen euro ten gunste van de algemene reserve Revolving Fund Restauratiefonds-hypotheek;
- » 2,4 miljoen euro ten gunste van de algemene reserve Revolving Fund Restauratiefondsplus-hypotheek;
- » 0,3 miljoen euro ten gunste van de algemene reserve Revolving Fund Duurzame Monumenten-Leningen;
- » 0,8 miljoen euro ten gunste van de algemene reserve Revolving Fund Duurzame Monumentenplus-Leningen;
- » 0,4 miljoen euro ten gunste van de algemene reserve Revolving Fund Opengestelde Monumenten-Leningen;

De dotaties en onttrekkingen zijn dienovereenkomstig in de jaarrekening verwerkt.

Gebeurtenissen na balansdatum

Er hebben geen gebeurtenissen na balansdatum plaatsgevonden, die vermeld moeten worden in de jaarstukken.

12. Controle verklaring accountant

**Aan: de raad van toezicht van
Stichting Nationaal Restauratiefonds**

A. Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen jaarrekening 2023

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening 2023 van Stichting Nationaal Restauratiefonds te Amersfoort gecontroleerd.

Naar ons oordeel geeft de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Stichting Nationaal Restauratiefonds per 31 december 2023 en van het resultaat over 2023 in overeenstemming met de in Nederland geldende RJ-Richtlijn 640 'Organisaties zonder winststreven' en de bepalingen krachtens de WNT.

De jaarrekening bestaat uit:

1. de balans per 31 december 2023;
2. de staat van baten en lasten over 2023; en
3. de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van Stichting Nationaal Restauratiefonds zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Naleving anticumulatiebepaling WNT niet gecontroleerd

In overeenstemming met het Controleprotocol WNT hebben wij de anticumulatiebepaling, bedoeld in artikel 1.6a WNT en artikel 5, lid 1, sub j Uitvoeringsregeling WNT, niet gecontroleerd. Dit betekent dat wij niet hebben gecontroleerd of er wel of niet sprake is van een normoverschrijding door een leidinggevende topfunctionaris vanwege eventuele

dienstbetrekkingen als leidinggevende topfunctionaris bij andere WNT-plichtige instellingen, alsmede of de in dit kader vereiste toelichting juist en volledig is.

B. Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Het jaarverslag omvat andere informatie, naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij. De andere informatie bestaat uit:

1. Kerncijfers;
2. Doelen en realisatie;
3. Strategie: in beweging;
4. Maatschappelijke impact;
5. Doorkijk 2024;
6. Risicomanagement;
7. Wet- en regelgeving;
8. Financiële gegevens;
9. Mens & Organisaties; en
10. Raad van Toezicht.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- » met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- » alle informatie bevat die op grond van de in Nederland geldende RJ-Richtlijn 640 'Organisaties zonder winststreven' en de bepalingen krachtens de WNT is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het verslag van het bestuur in overeenstemming met de in Nederland geldende RJ-Richtlijn 640 'Organisaties zonder winststreven' en de bepalingen krachtens de WNT.

C. Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het bestuur voor de jaarrekening

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met de in Nederland geldende RJ-Richtlijn 640 'Organisaties zonder winststreven'. In dit kader is het bestuur verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of de stichting in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemd verslaggevingsstelsel moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om de stichting te liquideren of de activiteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is.

Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen.

Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- het vaststellen dat de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een stichting haar continuïteit niet langer kan handhaven;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen; en
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Wij communiceren met het bestuur onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Wij bevestigen aan de raad van toezicht dat wij de relevante ethische voorschriften over onafhankelijkheid hebben nageleefd. Wij communiceren ook met de raad van toezicht over alle relaties en andere zaken die redelijkerwijs onze onafhankelijkheid kunnen beïnvloeden en over de daarmee verband houdende maatregelen om onze onafhankelijkheid te waarborgen.

Apeldoorn, 25 april 2024

Mazars N.V.

S. van der Worp MSc RA

13. CO₂ informatie

Externe ontwikkelingen zoals CSRD (Corporate Sustainability Reporting Directive) vragen om het publiceren van CO₂-emissie informatie op 3 niveaus. Niveau 1 gaat over CO₂-emissies in de eigen processen. Niveau 2 m.b.t. het eigen energieverbruik. Niveau 3 m.b.t. CO₂-emissies door leveranciers en klanten. De CSRD-regelgeving is niet op het Restauratiefonds van toepassing. Niet in 2024 maar ook niet in toekomstige jaren volgens de huidige regels. Toch wil het Restauratiefonds mee gaan in deze beweging en al in beperkte mate CO₂ informatie opnemen.

Niveau 1 heeft het Restauratiefonds geïnterpreteerd als CO₂-emissies door onze 6 leaseauto's (23.000 kg). Deze informatie is gekregen van de leasemaatschappij. Het woon-werk verkeer anders dan via leaseauto's had in 2023 een CO₂-emissie van 20.500 kg.

Niveau 2 heeft het Restauratiefonds geïnterpreteerd als CO₂-emissies gerelateerd aan het energieverbruik van ons kantoor in Amersfoort. Dit is ons aandeel in het energieverbruik van het gehele kantoor op basis van informatie ontvangen van de eigenaar van het gebouw. In 2023 betrof dit 28.100 kg CO₂.

Niveau 3 gaat over het energieverbruik in 2023 van monumenten die onderdeel zijn van onze leningen-portefeuille. In 2023 was dit 140,1 miljoen kg (2022 150,6 kg CO₂, -7,0%). Relatief grote daling gedurende 2023 vanwege hoge energieprijzen. De periode 2018 t/m 2023 laat een 13,8% daling zien mede doordat gedurende deze periode het aandeel groene energie in Nederland is gestegen (2023: 17%). De cijfers van 2018 t/m 2023 zijn niet de CO₂ verbruiken in die jaren maar heeft in alle jaren betrekking op de eind 2023 leningen-portefeuille van het Restauratiefonds. Hierbij doet het er niet toe welk aandeel wij in de financiering van dat moment hebben. De CO₂ informatie m.b.t. energieverbruik van monumenten in onze leningenportefeuille heeft 85% nauwkeurigheid en is verkregen door digitale meters van monumenten uit te lezen. Het genoemde getal van 140,1 miljoen kg CO₂ is verkregen door te extrapoleren tot 100%.

Wij sluiten dit jaarverslag graag af
met een dankwoord aan ál onze partners

Bedankt!

Bedankt voor het toevertrouwen van financiële middelen
en het beschikbaar stellen van kennis en netwerken om zo
samen monumenteigenaren te ondersteunen bij het duurzaam
behoud en herstel van hun monument. Bedankt voor ons
duurzame partnerschap, samen zorgen we voor springlevende
monumenten, nu en in de toekomst.

